

MARCELO SOROA LASA

GABON

HAU OSTATUBAH

ANTON KAIKU

ANUPDA LIBRERIA

MARCELINO SOROA LASA

G A B O N

ii A U O S T A T U B A !!

A N T O N K A I K U

AUSPOA LIBURUTEGIA

GABON
¡¡AU OSTATUBA!!
ANTON KAIKU

AUSPOA LIBURUTEGIA

Colección Auspoa -Plaza Santa María, 2 -Tolosa

Ordaindu bearrak:

Urte betekoa: 180 peseta

Onguilleak: 350 "

Atzerrian: 275 peseta.

Ale bakarra: 25 "

MARCELINO SOROA LASA

GABON
¡¡AU OSTATUBA!!
ANTON KAIKU

AUSPOA LIBURUTEGIA

DEPÓSITO LEGAL S. S 361-
1961

N.º DE REGISTRO 834-61

ARKIBIDEA

MARCELINO SOROA LASA.....9

Erabili degun ortografia..... 13

GABON..... 15

¡¡AU OSTATUBA!!..... 65

ANTON KAIKU..... 107

MARCELINO SOROA LASA

Marcelino Soroa Lasa *Donosti'n jayo zan, 1848'garrengo Apirillaren 27'an, Puyuelo kalean (gaur Fermín Calbetón), ta San Bizenten batayatu zuten.*

Valladolid'eko eskola nagusian ikasi ta lege gizon egin zan, bañan etzion bizimodu orri segitu. Donostira etorri ta gimnasia erakutsi zuan Gimnasio Municipal'ean, Garibay kalean zeuden eskolen azpian.

Amadeo de Saboya, Españiko errege jarri zutenean, bertso batzuk atera omen zitun errege berriaren kontra. Agintariak asarretu ta Soroak Frantziko Euskalerrira joan bear izan zuan.

Andik laister, karlisten bigarrengo gerratean, Donostiar asko igaro zan Bidasoaz beste aldera. Ziburu'n El Trueno zeritzaion soziedade edo lagun-arte bat sortu zuten Donostiar oyek, umore piska bat jartzeagatik. Zezenak ere izan omen zituzten.

El Trueno lagun-arterako antolatu zuan Soroak "Iriyarena" deritzayon Donostiar edo "Irutxulotar oituren" zarzuelatxo. "Iriyarena" erderaz egiña

dago, bañan noizean bein euskerazko puska baditu. Oso jendearen gustokoak izan ziran euskerazko puska oyek.

Toribio Alzaga ere ayen artean zan. Etzuan asko pentsatuko bere denbora guziko bizimodua sortzen ari zitzaizola teatro jai artan.

Gerra bukatuta, Donostira berriz ere, ta gimnasia erakusten len bezela.

Donostiko langille, dendari ta merkatariak Unión Artesana zeritzayon soziedade edo alkartean biltzen ziran. Etxe oneko jendea, berriz, La Fraternal zeritzayonean. La Fraternal Lasala plazatxoan zegoan. Artan jayo bear zuan euskerazko teatroak.

1878'garrengo Mayatzaren 12 ta 19'an, Kale Nagusiko Teatro Principal'ean (gaur esaten degunez, Teatro Zarrean), aurkeztatu zuten "Iriyarena". Emen ere oso jendearen gustokoak euskerazko puska. Urte artan bertan argitaratu zuan komeri ori Omar-Celin-Oasor izengoitiarekin.

Oso osorik euskeraz antolatu zuen lenengo komeria, ANTON KAIKU da. Onek eman zion asiera euskerazko teatroari, Soroaren beste komeri danetan, "Egillearen beste jostirudiak" aitatzen diranean, ANTON KAIKU dago beti lenengo tokian, ta GABON aren urrena.

Bañan GABON agertu zan aurrena jendearen aurrean. Ara zer esaten dan komeri oyetako argitaraldietan, beren azalean, izenaren azpian:

"GABON... Aurkeztatuba olagara aundiyarekin Donostiko Biltoki Lenendikoan Azaroaren 6'ean 1880'garren urtian eta berriro egilleak moldatuba."

“ANTON KAIKU... Aurkeztatuba lenbiziko aldiz Donostiko Biltoki Lenendikoan olagara aundiyaekin, Beltzillaren 25'an, 1882'garren urtean, bigarren aldiyan Tolosan Otsaillaren 12'an.”

¡AU OSTATUBA! (1884) irugarrena. Beraz, Auspoa-ren ale ontan Soroaren euskerazko iru komeri zarrenak ateratzen dira argira.

Arrezkero antolatu zitun:

¡LAPURRAK, LAPURRAK! (1884).

ALKATE BERRIYA (1885).

BARRENEN ARRA (1886).

URRUTIKO INTXAURRAK (1886).

GORGONIOREN ESTUASUNAK EDO

BOLTSA GALDU (1888).

¡ABEK ISTILLUBAK! (1894).

EZER EZ TA FESTA (1899).

BAÑAN ¡ZEIN NAIZ NI?

AUXEN DA EGUNA.

ANTON KAIKU'k Frantziko teatro zar baten gaya du.

“La Pharse du Maitre Pathelin” izena du teatro orrek eta, guk dakigunez, 1470'garren urtean beintzat aurkeztatu egiten zan. Soroak gaya artu bañan gañerakoa bere gisa egosi ta antolatu zuan.

ANTON KAIKU'ren ale bana bialdu omen zien Victor Hugo'ri ta Mistral'i. Biak erantzun zioten eskutitz bana.

Euskal teatroa ez ezik, beste lan asko ere asmatu zitun Soroak bai euskeraz eta baita ere erderaz, garai artako periodiku ta paper guzietan.

Soroa 1902'garren Uzta'ren 20'ean il zan, 58 urtekin.

Orra zer zion Pepe Artola'k Soroaren erioztakoan:

“Ori izandu da, ogei ta amar urte abetan Aitor-en izkerari gogoz jarraitu diona, azalduaz gazte oso trebe eta bikañak aundi edo gizon egitera.

...Umoría, borondatia eta farra zan dana. Biltokian euskerazko moldaera eta egintzak orrek lenbiziko azaldu zituben; gazteari oñez edo lenengo pausoak berak erakutsi zizkigun. ¡Amaika izerdi eta ernegazio izan du gugatik, eta ala ere beti parra ezpañetan!...” (1)

(1) Itz-aurre ontan eman ditugun berri guztiak, onako jaun auei zor dizkiegu:

Luis A. Chindurza, Soroaren billoba bakarra, bialdutako bi eskutitz.

A. Navas, revista SAN SEBASTIAN, 20-I-1956.

Antonio Labayen. “Euskel Antzerkiaren edestirako apur batzuek”, Tolosa, 1933, ta jaun berak bialdutako eskutitza.

Joaquin Muñoz-Baroja, bialdutako eskutitz bat

Aita Justo Mari Mokoroa, emandako argitasun bat.

Milla esker.

ERABILLI DEGUN ORTOGRAFIA

Gorde nai izan ditugu egilleak jarritako soñu edo ots guztiak, gaurko modura jarri baditugu ere. Orrela: ch = tx; ce, ci = ze, zi; gue, gui = ge, gi,...

Gorde nai izan ditugu ere soñu edo ots guztiak, gaurko egunean denak edo geyenak erabiltzen ez badituzte ere. Orrela: moduba, mendiya, mundu (b) ontan,...

Ez degu nai izan beste ots edo soñu batzuek zuzentzea. Orrela: beizik, bakuitza, txinistaraziko loke,...

Ez ta ere beste batzuk osatu. Orrela: *etxea, etxera* bearrean; *kontsejua, kontsejura* bearrean,...

Z ta s nastuta zeudenean, bakoitza bere tokian jarri degu.

H'rik ez da emengo euskeran erabiltzen, da orregatik *ahhh* ta *ehhh* bearrean *aaaa* ta *eeee* jarri izan degu.

Itzak alkarri itsatsita zeudenean, alkarren-gandik berezi edo apartatu izan ditugu, oraingo modura. Noizean bein, ordea, letrarik falta zanean, *comilla* txiki batez baliatu gera. Orrela: kantatze'ekala,...

Bañan *ardipaten*, *txurruptat*,... zeuden bezela utzi ditugu, beren soñua aldatu ez zedin.

Galdetzeko eta arritzekoak (?, ¡), batean bat, urrengoan bi, egilleak jarri bezela.

Coma deritzayona berriz, noizean bein zegoana kendu eta etzegoana jarri bear izan degu, irakurleai beren lana arintzeagatik. Bañan ori ere, ezin bestez eta alik gutxien.

Erderaz *guión* ta *cursivos* deitzen diranak, egilleak berak jarrita zeudenak.

Egilleak erri bateko (Donostiko) euskeraz asmatu eta atera zituan bere komeri auk. Orregatik, ots edo soñuen aldetik ere, gure alegiñ guzia izan da Donosti zarreko euskera zarraren usaya gordetzea, orain iya eun urteko euskeraren kutsua errespetatzea.

G A B O N

Iruxulotar oituren jostirudia euskara
nastuban eta egintza bakarran

Lenengo argitaratza: Peña eta Pozo-ren moldizkiran,
Garibay kalian, 18 lumeroan,, Donostian.

Bigarren argitaratza: Pozo eta C.^a-ren moldizkiran,
Fuenterrabia kalian, 6 lumeroan, Donostian.
(Bigarrengo oni segitu diogu).

*On JOAQUIN SANTESTEBAN
dostirudi-zale jakintsunari
eskeña oroitzan (I)*

EGINTZALLEAK

On Makario	On José Artola.
Serenua	" Miguel Arregui.
Mariñela	" Norberto Luzuriaga.
Kaximiro	" Ignacio Iribarren.
Atanaxio	" Bruno Olazabal.
Andre Joxepa	" Julio Mendia.
Dama Karmen	" José María Arcelus.
Axentxi	" Armando Larzabal.
Prudentxi	" Alfredo Jaussi.
Lutxi	" Luis Larrea.
Madalen	" Demetrio Muñoa.
Anthoni	" Justo Labayen.
Joxe	" Enrique Mora.
Agapito	" Juan Larrarte.
Martzelino	" J. B. Landa.
Iñaxiyo	" Antonio Valderrama.
Erramun	" Ramón Iruretagoyena.

Siñalatzallea edo apuntadoria

Toribio Alzaga.

Gertaera iruditzen da Donostiyan.

(I) Lenengo argitaratzarena jarri degu.

...Fabula, nullius veneris, sine pondere et
arte, Valdius oblectat populum, meliusque
moratur, Quam versus inopes rerum,
nugaeque

canorae.....

.....

.....

Ficta voluptatis causa sint proxima veris.

(Horacio, *Epistola ad Pisones*).

Gatz-gabeko itz neurtuak baño, oyen
ederkeri gabeko irudiak erriari gozoroago eta
obeto denbora eman erazitzen diyote

.....

.....

.....

Atsegin-garrizko asmariyuak egi
antzekuak izan bear dute.

EGINTZA BAKARRA

IRUDITEGIAN KALIA BRETXA ALDIAN

Egilliaren eskuyetara Andre Joxeparen etxia. Ezkerretara on Makariorena. Burtina altxatzen danian, azaltzen dira kalien erdi-erdiyan, dozena bat mutill biribillatubak eta Joxe Migel barrenen dutela makil batekin kantuban sayatzeko gisan. Batek du fraxoletia, bestiak ojalatazko txilibituba eta Erramunek farola. Guztiyak umill jantziyak, bluxa, boinekin ta ala. Alde batian gaztaiñ ta bixigu saltzalliak.

LENBIZIKO IRUDIA

MUTILLAK, LUTXI, AXENTXI TA
PRUDENTXI

<i>Lutxi</i>	¡Gaztain bero beruuuak! (ojuka).
<i>Axentxi</i>	¡Bixigu frexkuuuuuuak!
<i>Prudentxi</i>	¡Bizi, biziiiiiiiyak!

<i>Joxe</i>	<i>Entsaya</i> zagon bada.
<i>Guztiyak</i>	Bai, bai. (<i>Bulla ta zalapartan</i>).
<i>Joxe</i>	¿Guztiyak al gaude?
<i>Erramun</i>	Xeberiano falta dek.
<i>Iñaxiyo</i>	Ez dek ori etorriko, zeatik aitai zigarruak ostu ta <i>fumatzen</i> topatu dik kai-arriban eta etxea eaman dik.
<i>Joxe</i>	¡Orduban agilando ederra emango zio!
<i>Atanaxio</i>	Obe, <i>parte</i> geyago izango diagu.
<i>Iñaxiyo</i>	Aizak, Atanaxio, ¿ekatzak txilibituba?
<i>Atanaxio</i>	¡Ez txinistu!
<i>Iñaxiyo</i>	Mutil, eztaiu jango.
<i>Atanaxio</i>	San Tomasetan bost kuarto <i>pagatu</i> ta ¡iretzat irukiko yat!
<i>Iñaxiyo</i>	¡Demonio kaikuba!
<i>Atanaxio</i>	Kaikubao aiz i.
<i>Erramun</i>	Kanta zagon, bestela gaizuma etorriko dek asi bañan len eta <i>tinieblak</i> kantatu biarko dizkiagu.
<i>Joxe</i>	¿Zer kantatuko degu?
<i>Iñaxiyo</i>	<i>Dios te salve</i> ongi etorri...
<i>Bestiak</i>	Ez, ez.
<i>Atanaxio</i>	<i>En el portal de Belén</i> ...
<i>Joxe</i>	I bai agola Belenen.
<i>Erramun</i>	Agilanduen billa...

<i>Joxe</i>	Ori bazekiagu.
<i>Iñaxiyo</i>	Erregiak datoz...
<i>Erramun</i>	Etorri ta jun ere egingo ditek Erregiak gu asi bañan len!
<i>Iñaxiyo</i>	Ate-txokuan ollar bi...
<i>Joxe</i>	Ate-txokuan pentsatze'ek ik beti, zigarrua <i>fumatzen</i> egotiatik. Zortzikua.
<i>Guztiyak</i>	Bai, bai. Zortzikua.
<i>Joxe</i>	Tira, jarri onda. Ala. Bat, bi, iru.

(Kantari)

Etxeko guztiari
gabonak emanaz
gatoz zelebraztera
beterikan pozez...

¡Ixooo mutillak!!

<i>Atanaxio</i>	Inaxiyok <i>desafinatzen</i> dik.
<i>Iñaxiyo</i>	¡Emango diat belarrionko bat!
<i>Atanaxio</i>	Ezaun dek ez aizela San Bizenteko koxketan jayua!
<i>Iñaxiyo</i>	Ik bai kantatz'ekala gaizki.
<i>Atanaxio</i>	¿Nik?
<i>Iñaxiyo</i>	Ik bai, Lorentziyoko kalia ez diat i baño asto aundiagorik ikusi.
<i>Erramun</i>	¡Sartu ziok!

Guztiyak
Joxe

E, e eeee (*ojuka*).
Tira, tira, ez diau asarratu
biar gabonetan. Segi aurrera.

(*Kantari*)

Kantatu biar degu,
gabon arratsa da,
umore onarekin
pasa zangun gaba.
Azoliyo, bixigu,
konpota, gaztañak,
gaur gaberako dira
gauzarik onenak...
Etxian gurasuak,
semiak eskian,
triste gelditu dira
suben bazterrian.
Aita pipa erretzen,
ama ardatzian,
izer afari ote degu
gabon arratsian!
Jo gora ta jo bera
gabiltza gu beti,
Belena nun ote dan
billa al baledi.
Dirurik ez degula
gezurra diruri,
izeñek jan al litzaken
kapoi bat edo bi!
Alde guztietatik.

bixigu turroyak
agertzen dira, baita
galantak kapoyak,
Gu bakarrikan gaude
baraurik artian,
dirurik gabetanik
gabon arratsian.
Nekatu gera eta
baguaz emendik,
danak ibiltzen gera
dirubaren gatik.
Naiz dirurik eman ez
borondate onetik,
ez diyogu elduko
iñori lepotik.
Baguaz, etxequak,
gabon, gabon, gabon,
desiatzen diyogu
txilla bat urte on.
Eman biar dizkagu
oraiñ esker milla,
emen Jesus maitea
arkitu derilla.

BIGARREN IRUDIA

LENGUAK ETA AGAPITO, GERO ANDRE
JOXEPA

Agapito ¿Oi ¡¡Joxe Miel!! Zubek al
 ziñaten?

Joxe Ez; gu ez gaituk gu bestiak
 gaituk.

Agapito ¡Au arrayia! ¿Kantatzea al
 zuazte?

Joxe Bai.

Agapito Ni're jungo nak partian.

Guztiyak *Bien, bien.*

Agapito ¿Nun dezute farola?

Erramun Ona.

Agapito ¡Oi! ¡¡Itzalduba!!

Erramun Eztiau bildu oraindik
 kandeilla eosteko ta...

Agapito Kraxkatuba zio.

Erramun Bai, Atanaxiok bulkatu niok
 ta...

Atanaxio Gezurra. Bixigu baten
 ezurrian txirristatu ta erori in
 dek.

Agapito Obe likek txirristatu
 platerian.

Iñaxiyo Ori, ori.

Agapito Guazen ba. Kantatu zagon
 emen.

Atanaxio ¿Zein bizi da or?

Joxe Andre Joxepa.
Iñaxiyo ¿Tronpeta?
Erramun Ez, lantzeta.
Joxe Atzo bat. Gure etxera etortzen dek artsaldero txokolatia artzera.
Agapito Tira ba. Jarri mutillak.
Joxe “Gure Jesus onaren”. *A la una.*

(Kantari)

Gure Jesus onaren
 gabeko etorrera
 kantatu biar degu
 kristabak bagera.

Andre Joxepa ¡Ixo, ixoo! Ez kantatziatik.
(Diruba emanik.)
Agapito Eskarrik asko.
Joxe ¿Ze eman dik?
Agapito Cuarto bat.
Atanaxio *Bien.* Ederki asten gaituk.
Iñaxiyo ¡Gezurra, gezurra! Txanpona dek.
Agapito ¡Oi! ¡Kuartua zala uste nikan...
Iñaxiyo ¡Tranposo arrayia!
Agapito ¿Zein da boltsero?
Atanaxio Erramun farolerua.
Erramun Aizak i, farolerua i izango aiz.

Atanaxio Mutill, ¿farola ez dek ba
eamaten?
Erramun Bazekiat zeatik esan dekan
ori, bai.
Joxe Guazen Andre Pepenea
ardipaten kandeilla eostea eta
beste ardipaten kaameluak.
Atanaxio Ez, gaztañak.
Iñaxiyo Obe gendikek zigarruak eosi...
Guztiyak Guazen, guazen.
Joxe Ez. Oaiñ emen kantatu biar
diagu.
Erramun ¿Nun? ¿Don Makarioen
etxian?
Atanaxio Ez dik orrek ezere ematen.
Agapito ¡Ona dek bera! Segitzen ba'igu
dendako kanekin, puskatuko
zizkiuk ezurrak.
Joxe Sayatu egingo'aituk.
Bestiak Bai, bai.
Joxe *Corro ba corro.* Zortzikua,
"Etxeko guztiari". Ala. Bat, bi,
iru.

(Kantari)

Etxeko guztiari
gabonak eman ez...

On Makario *(Beti barrendik)* Kanpora
ortikan.

(Kantari)
 gatoz zelebratzera
On Makario ¿Ez al dezute aitzen?
(Kantari)
 beterikan pozez...
Agapito Mundu guztiya dago
 Makariokin farrez.
Makario Likixkeri lotsa gabiak.
(Kantari)
 Kantatu biar degu...
Makario Zuazte emendik tximistak
 egiten...
(Kantari)
 Gabon arratsa da....
Makario ¿Ez al dezute aitu? Aguro pixa
 egin da, ojera.
Iñaxiyo Txanpon bat...
Makario Ez.
Atanaxio Kuartua...
Makario Ezta arditikan ere.
Guztiyak Zekena, mekena,
 inpernuban zaudena.
Makario Artzen badet kana...
Erramun Betor gure gana.
Agapito Emen dek, mutillak, emen
 dek.
Guztiyak E, e, e,eee. (*Ojuka dijuaz
 itzuli*).

IRUGARREN IRUDIA

III

BIXIGU SALTZALLIAK TA ON MAKARIO

Makario (Kanarekin) ¿Nun dira oyek?
Jun dira. ¡Mukitsu gaizki
aziyak! Ez dakit nik zer
erakusten diyoten beren
gurasuak, ijituen aurrak
bañon okerraguak dirala.

Axentxi ¿Zer nai du bada D. Makario?
Gabon artarako da. Tira, artu
bizaigu bixigu eder bat.

Makario Ez, ez. Eskarrik asko. Nere
tripak ez du ondo artzen.

Prudentxi Egin beza prueba eta
barrenen ez bada ondo
arkitzen apareju bat botako
diyogu ateratzeko.

Makario Gañera barau det.

Axentxi Orduban ez diyo tripako
miñik egingo.

Prudentxi Ezta ezurrik eztarriyan
geldituko.

Makario *Gabon, gabon.* (Etxian sartzen
da).

Biyak Gabon.

LAUGARREN IRUDIA

IV

AXENTXI, PRUDENTXI TA DAMA
KARMEN

Axentxi Ori gizon zurra.
Prudentxi Ez dakit nik zertako dituzten dirubak.

Axentxi Ez dizkiñ bada berekin eramango munduba ontatik.

Prudentxi Jan gabe bizi emen den zurkeriz.

Axentxi Ez diñ abildade gutxi.
(*Azaltzen da Dama Karmen*).
Señora, betor onera. Beida beza zer galantak ta freskuak.

Karmen Begi tristia dakar onek.
Prudentxi ¿Ildakoik ikusi al du begi alayekin?

Axentxi Gaur gabon. da ta kanta bezayo billantxiku bat *alegratzen* ote dan.

Karmen ¿Zenbat?

Axentxi Ona ederra. Gutxinaz bost libra hada, oraintxen txalupatik ateriak dira.

Karmen ¿Zenbat, bada, zenbat?

Axentxi Ikusi beza ondo. Artu beza eskuban. Onen pisuba...

Karmen Bañan ¿zenbat? Ez nua guanteik zikintzera.

Axentxi Orra bada. Azkenekua esango diyot. Zazpi errial.

Karmen ¿Zazpi errial?

Axentxi Ta ori beorrentzat dalako.

Karmen ¿Udaren erdiyan gaudela uste al dezu ta Madriltarrekin ari zeala tratuban?

Axentxi ¡Txoratu egiñ ote gera bada!

Karmen Garixti da oso.

Axentxi ¿Nola nai ditu bada, erregalatubak?

Karmen Bi t'erdiyan.

Axentxi ¡Ja, jai! ¡Bi errial t'erdiyan! Arrantzaliak ere artuko lituzteke. ¿Aitzen den, Prudentxi? ¿Zer uste du, ostu egin ditugula?

Karmen Ez dakit nik ori.

Axentxi ¿Zer esaten du bada?

Karmen Badakit zer esaten detan.

Axentxi Ez du beorrek bixigurik biar.

Karmen ¿Zer bada?

Axentxi Ez dakit nik. Akulak noski.

Karmen ¿Naizu iruban?

Axentxi Ez da beorrentzat arrantz au egiñ.

Karmen Zuk eskatzen dezu naizuna
eta nik eskeintze'izut
iduritzen zaitana.
Axentxi ¡Ori da! (*Desederki*).
Karmen Topatuko ditut merkiagu.
Axentxi ¡Bego! Ez du orlako askorik
jan beorrek.
Karmen Ori etzaizu *importikan*.
Axentxi Bijua ondotxo. (*Burlaka*).
Emendik illabetera etortzen
bada, merkiago topatuko ditu.
¿Nai du bostian?
Karmen (*Dijuala*) Ez.
Axentxi Artu beza labian.
Karmen Ezta.
Axentxi Betor, betor.
Karmen Ezta *debalde*'re, lotsagabiak.

BOSTGARREN IRUDIA

V

AXENTXI TA PRUDENTXI

Axentxi ¡Jesus, gure Señora asarratu
zaigu. ¿Nai du baso bat ur
esponjekin sustua pasatzeko?
¿Aitu den Prudentxi?

- Prudentxi* Orrek eman dizkiñ ederrak
Axentxi.
- Axentxi* *Guante* asko, *mantilla*
zerratuba, *mangitu* luzia,
abrigu aundiya, bi kana
arrastaka soñokua lurrian eta
¡bi errial t'erdi bost librako
bixigubari eskiñi gabonetan!
- Prudentxi* ¡Pobriari bizi moduba
emateko jende ona!
- Axentxi* Jaso itzagun, trasti abek,
kendu zazkigun trasti abek
eta guazeman. Franko saldu
dizkiñagu. Gelditzen diran sei
abek geonek afalduko
dizkiñagu gure senartxuekiñ.
- Prudentxi* Egiya den, Axentxi, eta bidez
arturik bi pitxar sagardo eta
pitxar bat ardo. Guazeman.
(*Trastiak bildu ta dijuaz*).

SEIGARREN IRUDIA

VI

*Agertzen dira iruditegian batetik bestera
pasatzen mutill batzubek Naximentu batekiñ.
Beriala ta beste aldetik amabi gixaseme
kapusayekin jantziyak eta ayetako batek iru*

*edo lau kapoi makill baten puntan bizkar
gañian daramazkiyela. Batek esaten du:*

Mutillak, oraiñ alkatien
etxera.

On Makario gazeta bat eskuban dubela.

Makario ¡Au otza dago! Aize fiñ onek
ebakitzen ditu baztar
guztiyak. Bañan izer *importa*
du! Gazet'onek gezurrik
esaten ez badu *costumbrez*
fuera, andre Joxepari erori
zayo loteriko premiyo
aundiyena.

¡Gauza arrigarriya! ¿Nork
esan biar zuben? Lumero
seireun ta lau... bai. Lumeru
ori esan zian zubela. Nik
txurikatuko banuke ezer ez
bezela... Arrek ez du oraindik
ezer ere jakingo... Eta ez dit
begi txarrekin beidatzen...
Gaur goizian ere esaten zian:
“*kuida* bedi, D. Makario:
bakarrik da mundu (b) ontan
eta bere burubari ondo kontu
artu biar diyo.” Gero esaten
zuben malkua zeriyoia
tantoka intxaurren

tamañakuak. “¡Aii nere gizarajua bizi izan balitz, enitzake orla arkituko! Bakartasun au ain da tristia...!” Eta beidatzen zian begi batekin... Besteik ez du ta dubenarekin. Nik ez diyot kasorik oraindaño egin, eta egiyaz bere esaerak ez aitubak bezela utzi ditut, zergatik:

Begi bat okerra du
bestian negarra,
modu (b) ortan ez det nai
izan nik senarra.

Bañan premiyo aundi (y)
orrek nastutzen nau pixka bat
buruba.

Zarra da ta itxusiya, ori bai
dala egiya, ez dakat kutiziya,
bañan... ¡premiyo aundiya!

Oraintxen dator ori neretzat,
ego aizia gaztañentzat bezela.
Bestela ¿ni zertan gelditzen
naiz? Nuben diru mordollua
era-man dit malkarrot egiñ
duben etxiak. Korrituban jarri
nituben eta ainbeste korritu
dute, ez dakitala noraño jun

diran nere txanponak. Eman nituben euneko amarrian ta amarratu ez badizkitet... Aboa mokadu bat eramateko bildurraz, tripa engañatubaz promesekin gero artuko dubela nai duben guztiya; txur, txur, txur pasa diruba gordetziatik, eta orra: gutxiyenaz pentsatzian aiziak eraman.

Ala biar, ala biar. Bañan orain konponduko banitz Andre Joxepa onekin, elitzaizkiake gaizki etorriko txanpon oyek. Uste det amarren artian dutela dezimua, bañan alare tokatuko zaizka... bai, bai, gutxiyenaz... ori. Premiyo aundiyaren amargarren partia... eta amargarrenetik... amar egiñ... dira... dira... dira lau milla... zortzi milla... (*Biatzakin kontatzen*) amabi milla... ogei milla... bai, bai, ogei... milla. ¡Ez da ganga txarra! Oyetek falta egiten dizkiate. ¡Zeñek uzten ditu eskubetatik ogei milla duro? (*Keraldia*). Aurrera bildurrik

gabe. Balore geyago biar da orlako emakume bat *pretenditzeko, asaltuan* erri batian sartzeko ba-ñon. Alare ogei milla duro... Progatuko det txurikatzen ote detan. Jo zagun atia. (*Jotzen du*).

ZAZPIGARREN IRUDIA

VII

ON MAKARIO TA ANDRE JOXEPA
(*Barrendik*).

Andre Joxepa Ez dago agilandorik. Etxera emendik.

Makario (*Biyak zalameri aundiyarekin itzegiten dute*) *Andre Joxepa*, ez nau ezagutzen.

Andre Joxepa ¡O! ¿Beorri al zan D. Makario? *Sin pentsarian* esan diyot... *A lo mejor* nola mutillak etortzen diran... ¿Zer dabill ordu abetan?

Makario Bada... bada ¿badaki? Gaur gabon degu eta gogoratu zait gabonak ematia.

Andre Joxepa Asko estimatzen det. ¡Ai beorri gizon fiña da beti!

Ma kario Gaur ogei milla... bider
akordatu naiz beorrentzaz.

Andre Joxepa Eskarrik asko.

Makario Aixkiriak bata bestiarri eman
 biar dizkate ogei milla...
 prueba.

Andre Joxepa Egiya da. Sartu bedi barrena.

Makario Ez, ez. Orain *por ahora* ez
 beñepin.

Andre Joxepa Otz dago.

Makario Bai; ta eskerrak eudiya
 gelditu dubela. Ez dakit nik
 Jaungoikuak nola *eskojitu*
 zuben egun au, denborik
 gogorrenetan mundura
 etortzeko.

Andre Joxepa Ori, D. Makario, da guri
 erakustia munduko
 sufrimentubak nola eraman
 biar diran.

Makario Nai nuben eskeñi beorri
 afariya nere konpaniyan...

Andre Joxepa Estimatzen det. Bañan
 jendiak ¿zer esango luke? Ez,
 ez, *de ningun modo*: beorri
 gizon ezkongaya ta ni berriz
 alarguna... ¡Ai nere gizarajua
 bizi izan bazan...!

Makario Bada, badaki beorrek...

Andre Joxepa Orduban beste gauzik zan!

Makario Nere borondatia...

Andre Joxepa Gabon arratsa beste moduz pasatzen nuben. ¡¡Aiii!!

Makario Nik beorrentzat izandu det...

Andre Joxepa ¡Arren konpañiko afaritxua ura!

Makario Obeto biarrez esaten niyon...

Andre Joxepa Bañan gure Jaungoikuak ala *disponitu* zuben ta ez du *erremediyorik*.

Makario ¿Erremediorik ez?

Andre Joxepa Ez *mal pecado*.

Makario Mundu (b) ontan gauza guztiyak erremediatzen dira.

Andre Joxepa Illa ez piztutzia beizik.

Makario Badaki nire bakartasunian zer gaizki arkitzen naizen, eta orrengatik nai nituke ogei milla... *disgustu abek ebitatu*.

Andre Joxepa Arrazoya du D. Makario. Zenbat bider egondu naiz ni nere burubari esaten: "Ez det nik beñepin *komprenitzen* D. Makarioren bizimoduba orla. Mirabien kontu, geyenetan txoruak eta sisalariyak izaten diala, gañera *afektoik* artzen ez dutela iñori, oyen eskubetan egon bañon ¿zer obiago ez luke ezkontzia?

Makario Ori, ori, egiya da.

Andre Joxepa Artu emakume xintxo bat, ez... gaztegiya... bañan ez zarra're...

Makario Bai, bai. Izan ezker ogei milla... modutara obetago bizitzeko bidia...

Andre Joxepa Emakume bat, zapatak sartzen ta korbatako lazua jartzen lagunduko diyona...

Makario Ori da.

Andre Joxepa Oyeko tapakiyak ondo *arreglatuko* dizkiyona eta goizian goiz txokolatetxua eramango diyona...

Makario Baita're: bañan ¡aiñ zalla da arkitzia orlako bat!

Andre Joxepa ¡Aiii! ¡Nork daki!

Makario Beorrek bere buruz artzen ditu bestiak, bañan beorri bezelako gutxi da mundu (b) ontan, ogei milla... aldiz ere esango det.

Andre Joxepa Eskarrik asko, D. Makario.

Makario Eta... eta...

Andre Joxepa ¿Zer?

Makario Eta ogei milla... ixtillu pasatzen dira bat diñakua gertatzen ez bada.

Andre Joxepa ¡Ai! ¡Zeñek al lezaken orlako *fortuna!*

- Makario* Orra bada, nik... besterik ez bada... ogei milla... ren artian badakit zein begiz joko nuken...
- Andre Joxepa* Bai: beorrek merezi dubena, eta gañera egiñ lezake ezer ez dubenen baten suertia.
- Makario* Bai, bai. Nik oraindano ez det pentsatu ezkontzia... eta orain ere... ez dakit... zergatik... banan beorren ogei milla... arrazoiri *atendituta*...
- Andre Joxepa* ¿*Deziditzen* da?
- Makario* (*Ondo begidatuta*) Izutzen naiz. Itxusiya ta zarra da...
- Andre Joxepa* ¿Zeiñ?
- Makario* Nere gorputza ta...
- Andre Joxepa* Ez bezala orlakorik esan. *Estadu* onian dago, eta ez balitz estul puxka orrengatik eta belauneko aiziengatik eta...
- Makario* Ogei milla... gauzengatik... banan bai, nik biar nuke beorri bezelako bat; orra.
- Andre Joxepa* ¡Aii! ¿Zer esaten dit, Makario Jauna! ¿Ez naubela *ruborizatu!*
- Makario* Egiya esaten det. Beorri bezelako batekin bakar bakarrik ezkonduko nitzake.

Andre Joxepa Bakarrik biarko luke izan. Elizak ez du besterik ametitzen: bañan beorri gaboneko umoriekin etorri da ta txantxetan dabill.

Makario Aitu du bada.

Andre Joxepa ¡Ai ori egiya balitz!

Makario ¿Egiya? Baita ogei milla... aldiz, ere.

Andre Joxepa Gaur ogei milla oyek sartubak dakazki...

Makario ¿Boltsilluban?

Andre Joxepa ¿Zer boltsillu? Buruban.

Makario Oraindaño bada ezin *atrebiturik* egondu naiz beorri esateko.

Andre Joxepa Ez bezala ori esan. Badaki oraiñ bañon lenago nik zer *apreziyotan* dakatan beorren *persona*.

Makario Bai, bai, eta *konformatzen* bada...

Andre Joxepa ¿Nola ez? ¡¡Aii!!

Makario *Bueno* bada, Andre Joxepa. Ezkonduko gera, eta an da emen gure kontuba Plandesen.

Andre Joxepa ¡Zeñek esan biar zian nerri!

Makario *Ya que* ez duben nai etorri nerekin afaitara, ekarriko diyot afal ondoako presente

txiki bat; mazapanezko
aingira edo sube polit bat.

Andre Joxepa Eskarrik asko, bañan ez bedi
molestatu. Ori bai izango
litzakela Paraisoko subia
bezela...

Makario ¿Bai, e? Ariyo, Andre Joxepa.

Andre Joxepa Gero arte D. Makario. ¡Ai!

Makario (*Etxian sartzen dala*) Zarra,
itxusiya ta berritsuba da,
bañan ¡ogei milla duro!
Gazeta erakutsiko diyot
bigarren *entrebistan* ta
¡zapla!!

ZORTZIGARREN IRUDIA

VIII

ANDRE JOXEPA

¡Nork esan biar zian gaur
arratsian gertatuko zala au!
Zarra ta baldarra dago, bañan
aberatsa. Diruba poliki izan
biar du eta gure azkeneko
egunak mundu (b) ontan
pasatzeko ez da *arrimo*

txarra. Txanponak ditu ta, *en fin*, zeruba irikitzen zait.

¡¡Ai!! ¡Noizbait izan biar zan nere txanda! (*Bere etxian sartzen da*).

BEDERITZAGARREN IRUDIA

IX

Azaltzen da Martzelino mutill koxkorra, txistuka egun ontan etorri dan batalloyen martxa, eta txanpon batekin juaz daraman pitxarreko sagardo botillan. Alde batetik bestera iruditegian pasatzekuan, botilla erori ta austen zayo, ixuririkan sagardua. Negarrez arrantzaka marruaz asten da eta etortzen da serenua.

MARTZELINO TA SERENUA

Serenua ¿Zer dek, mutill? ¿Zer egin zaik?

Martzelino ¡Ai! ai, aiii! Bo... bo...
(*Estuasunekin eziñ itzik egiñik*) Botilla ixuri ta sagardua autsi.

Serenua ¿Zer esan dek?

Martzelino ¡Ai, aii! Amak jo egingo nau.
Serenua Ixilik ago, gizarajua. Ez dik
 jipoyik emango.

Martzelino Bai, bai. ¡Aiii!
Serenua Tira, ixo, ixo. Ator nerekin eta
 emango diat beste botilla bat
 etxera eramateko.

Martzelino ¡Aiii! ¡ai! (*ezin gelditurik
 negarra*).

Serenua Bañan ixillik ago. Ez dekala
 bildurrik izan.

Martzelino ¡Aii! ¿Eta sagardua?
Serenua Beteko diat botilla nik. Amak
 ez dik ezere jakingo.

Martzelino ¡Ai, aiii!
Serenua Ez diat emango ixilltzen ez
 b'aiz. ¿Nola dek izena?

Martzelino Martzelino.
Serenua ¿*Fue por vino?*

Martzelino Ezzz...

Serenua Urte berri urte zar,
 Martzelino galtza zar?

Martzelino Baaaii...

Serenua Nun bizi aiz?

Martzelino Arrandei kalian...

Serenua Nere etxia're bertan dek eta
 zuzen jungo aiz.

Martzelino ¡Ai, aiii!
Serenua Negar egiten badek, amak
 ezagutu egingo dik. *Seka*
 zazkik malku oyek eta kendu

zazkik zintzillik dakazkikan
kandel oyek. (*Martzelino*
zintzutzen da blusaren
barrengo aldiekin . Bitartian
serenuak biltzen ditu botilla
puskak eta esaten diyo:)

Serenua Tira guazen.

Martzelino ¡Ai, aiii!

AMARGARREN IRUDIA

X

Agertzen dira zortzi gaste, lau bioliñekin,
bi flautekin, bat triangulubekin eta beste bat
bonbardinuekin pasakallia jotzen.
Iruditegiyen erdiyan gelditu eta ixiltzen dira.
Batek esaten du “Vals”. Jotzen dute. Gero
“Habenera”, ta au bukatzian pasakallia juaz
dijuaz.

AMAIKAGARREN IRUDIA

XI

MADALEN, ANTHONI TA KAXIMIRO

Kaximiro Ariyo, nere maite ederrak.
Madalen Ez bagera're parian pasatzen
 gera.
Kaximiro Ni berriz ederren parian.
Anthoni Astuak ere alaxen pasatzen
 dira.
Kaximiro ¿Nora zuazte?
Anthoni ¡Ja, jai! ¡Ez dezu gutxi jakiñ
 nai!
Madalen *Bien que.*
Kaximiro ¿Nai al dezute laguntzia?
Anthoni ¿Guuk? Beida, ez degu zure
 biarrik.
Kaximiro Eskarrik asko.
Madalen Il zan.
Kaximiro ¿Nungua zera?
Madalen Euskalduna.
Kaximiro Emendik urrutikua?
Madalen Erdiya ta beste ainbeste.
Anthoni ¿Bañan noraño segitu biar
 gaituzu?
Kaximiro Munduben akaberaño, naiz
 izan jela lekura artza tartea.
Madalen ¿Angua al zera?
Kaximiro Eskarrik asko.
Anthoni Il zala (*Dijuaz*).

AMABIGARREN IRUDIA

Serenua ta Mariñel moxkor bat balantzaka. Mariñelak itz egiten du geldi ta lulu.

Serenua Bañan ¿nora zuaz, gizona?
Mariñela Etxea.
Serenua ¿Etxera emendik?
Mariñela ¡Arrayia! ¿Nora jungo naiz bada?
Serenua Oker zuaz.
Mariñela Biziro zuzen ez. ¿Ez al da ba au Ixturingo bidia?
Serenua Ez, gizona. Itxasora zuaz ortikan.
Mariñela ¿Zer bide arraye dira ba abek beti mudatzen ari diala? Probintziyan ez da gero ni bezelako gizonik maniobretan. *(Pixkorrage izketan)*
Serenua Ez, gizona, ez.
Mariñela Eta nik esan diyot alperrik dabilela.
Serenua Bai, bai. Guazen etxera.
Mariñela Eta ni bezelako gizon batek bidia galdu? ¡Milla demoniño!
Serenua Emendik zuzen guaz.
Mariñela Eta arrek esan biar neri...? Aitu al dezu ni bezelako

gizonik Probintzi (y) ontan izandu dala?

Serenua Ez, gizona, ez.

Mariñela ¡Aufa! (*salto bat egiñik*).

Serenua Tira, tira, *bezindadia alborotatzen* ari zera.

Mariñela *Igual* da. Etzait *importik bezindadien* gatik.

Serenua Andria zai dakazu onez-kero.

Mariñela ¿Andria? bai, bai. Guazen beste txuuurupat artuta.

Serenua Utzi zazu biyarko.

Mariñela Azkenekua.

Serenua Aski dezu, biyar erango dezu nai dezuna.

Mariñela Ni bezelako gizon bati arrek esan biar... ¿zer! Pareta au're ne kontra? (*Joka*) Itxasuan gutxik eramango nau maniobretan!

Serenua Bai, bai.

Mariñela ¿Bayetz?

Serenua Ez, ez. Guazen etxera.

Mariñela Ez naiz jungo. Nik arrazoya izan da... ¿Ez al det nik arrazoya?

Serenua Bai, bai, gizona. Arrazoya dezu.

Mariñela *Bueno* ba. A Dio, sereno. (*Dijua presaka*).

Serenua A Dios nurbado. (*Arriturik*).
Eta gabero onla ¿pazientziya
biar ezta? Bañan itz batzubek
egiñ da juten dira pakian
etxera. (*Segika*).

AMAIRUGARREN IRUDIA

XIII

ON MAKARIO

(*Gazeta ta kaja borobil bat eskubetan
ditubela*).

Makario Lumero seireun ta lau. ¡Ogei
milla duro! *El caso es que*
pisuban jarririk alde batetik
Andre Joxeparen urtiak eta
itxusitasuna, ta bestetik ogei
milla duruak txanponetan, ba-
lantza diruben alde jeisten da.
¿Zertako bada geyago *dudatu*?
Eman zagon azkeneko golpia
mazapanezko subia onekiñ.
Bera Ebaren alaba da ta
elduko diyo sagarrari. (*Atia
jotzen du*) ¡Andre Joxepaaa!
(*ojuka*).

AMALAUGARREN IRUDIA

XIV

ON MAKARIO TA ANDRE JOXEPA

- Andre Joxepa* ¿Emen al zan D. Makario?
Makario Bai, bai, Andre Joxepa. Egin det nere afari mokaduba *de modo que...*
- Andre Joxepa* Nik ere artu det nere kolaziyo pithiña.
- Makario* Bai. Neria're kolaziyua izandu da. *Buen provecho.*
- Andre Joxepa* *Igualmente.* ¡Aiii! Nere senarrekin beste moduz oituba neguan! Ez dakit beñere kontatu izan diyotan...
- Makario* Bai, bai: kontatu izandu nau ogei milla aldiz ere. (*Bitarti ontan guztiyan, larri larri dago D. Makario*).
- Andre Joxepa* Orain dala ogei ta amar urte ni ezkondutako bigarren urtian Bilbaon geundela...
- Makario* Bai, bai, Andre Joxepa, badakit.

Andre Joxepa Bañan ez: uste det Bitoriyan giñala... Ori da Bitoriyan; zergatik Bilbaon izandu giñan geruago, izeba bat ikusten, eta *por cierto que* an giñala ezkondu zan bigarren aldiz tropako mediku batekin juan dan gerratian il za-na... bañan ez, ez, etzan medikuba, zergatik medikuba zan nere lengusu Ritaren senarra geroztik alarguna gelditu zana. Ura eskola maisu zan... bai, bai; juxtu, eskola maisu. Ayek ikusi zuten *semper*. Orain *akordatzen* naiz arren eskolara juten zirala nere lagun baten semiak; gajua kolerekin jun zan...

Makario ¿Xorraren batalloira?

Andre Joxepa Il zan ta...

Makario Bai, bai...

Andre Joxepa Ez bada. Etzan kolera denboran ill. Kolerekin il zana bere aizpa Kiteri gero ezkondu zana injeniadore batekin...

Makario ¿Il da gero?

Andre Joxepa ¡Ai, ez! Orduban etzan ura kolerekin il zana. Nik *konfunditu* egiten nituben...

Makario ;Au itz ontziya! Emen dakat bada *de paso* beorrentzat...
(*Kaja emanik*).

Andre Joxepa ;Ai zertako inkomodatu da!
;Zer aingira polita!

Makario Bai, subia. Gure biziya Paraisua izateko,ez da ezere falta. Beorri Eba, ni Adan eta ona subia.

Andre Joxepa ;Zer gauzak esaten dituben!

Makario *Unicamente* ezkontzeko paperak al dan lenena...

Andre Joxepa Bai, bai, D. Makario, ;Aii!

Makario Eta orain konturatzen naizela. ;Beorrek izan biar du loteriko dezimu bat!

Andre Joxepa Bai; bost peseta aundi *gastatu* ditut. Amarren artian degu.

Makario ;Badaki bada? Ogei milla...

Andre Joxepa Ez degu ogei millako numerua. Lareun da sei.

Makario ;Zer? ;Zer? Seireun da lau izango da.

Andre Joxepa Ez, badakit seguru lareun da sei dala.

Makario ;Ai! *Ekibokatu* egingo zan.

Andre Joxepa Ez: ementxen dakat *portamonedan* gordia.

Makario ;Aber aber? (*Estuasunekin*).

Andre Joxepa Ara.

Makario ¡¡Lareun ta sei!! ¡¡Ai, ai, ai!
 Aiii!!

Andre Joxepa ¿Zer du, D. Makario? Izutzen
 nau.

Makario Seireun... ¡ai! Lareun... ¡ai! ai,
 ai. (*Txorabiyuekin*).

Andre Joxepa Miñ egin zayo. Sereno, sereno,
 atoz aguro. ¿Nai al du baso
 bat ur?

Makario ¡Lareun... seireun...!

AMABOSTGARREN IRUDIA

XV

ON MAKARIO, ANDRE JOXEPA TA
SERENUA

Serenua ¿Zer da, zer da?

Makario Ezer ez.

Andre Joxepa ¡Ai! ¿Pasa al zayo?

Makario Bai, bai. Utzi... utzi.

Andre Joxepa ¡Goguen kontra jarri al zayo
 zerbait?

Makario Bai, ogei milla... modutara
 gertatzen dira gauzak ta...
 esango det egiya. Nik uste
 nuben, Andre Joxepa, beorrek
 zubela premiyo aundiya ta...

Andre Joxepa ¿Nik?
Makario Bai. Bañan seireun ta laura erori da... ona gazeta... beida... Beorrek du...
Andre Joxepa Lareun da sei.
Makario Ori da guztiya.
Serenua Ta orrengatik *desmayatu*?
Makario Ogei milla duro orren errex uzten al dira bada esku tartetik?
Andre Joxepa Ai, pena da, bai, bañan... ez du *importa*.
Makario ¡Ta oraiñ,ezkontzera gijuazengan!
Serenua ¡Bai! Gaurko egunian ezkontzen dira franko nun erori ez dutenak!
Andre Joxepa Maitasuna izan ezkerro eta *al mismo tiempo* kontu egiñik ondo beorren txanponari...
Makario ¡Nere txanponak! Korrituban jarri nituben eta ainbeste korritu dute ez dakitala noraño jun diran.
Andre Joxepa ¿Nola? (*Estuasunekin*).
Makario Malkarrot egiñ duben etxiekin. Ez det arditikan ere.
Andre Joxepa ¡Ai, ai, ai! (*Txorabiyua*).
Serenua ¿Oraiñ onek?
Makario ¡Andre Joxepa, Andre Joxepa! (*Deika*).

Andre Joxepa ¡Ai, ai, ai!
Serenua ¡Au bai dala komediya!
Andre Joxepa ¡Ai, suerte gaiztua dakagu!
Makario Egiya, Andre Joxepa.
Andre Joxepa Eta gure ezkontza...
Makario Obe genduke utzi datorren urteako.
Andre Joxepa Obe izango da.
Makario Denbora dakagu oraindik...
Andre Joxepa Bai: urte batzubek gora bera...
Makario Maitasuna danian...
Andre Joxepa Guk bezela, itxogoten da.
Serenua ¿Zer esan biar dute jauna abek? *(Publikuengatik)*.
 Orrenbeste jenderen aurrian ezta komeni orlako gauzik esatia, eta obetago egingo luteke etxian sartzia.
Makario Etxian, itz egingo genduke, bañan ez dakit nik zeñek jarri gaituben kalien erdiyan otz onekiñ...
Serenua Obe biarrez esaten diyotet...
Andre Joxepa Ondo esana da. ¡Ai! Gabon, D. Makario.
Makario Gabon, Andre Joxepa

(Bakuitza bere etxian sartzen da).

AZKENEKO IRUDIA

XVI

SERENUA TA JENDIA (PUBLIKUA).

Serenua ¡Orra! Diruz eziñ ase dan
jendia zertan gelditzen dan.
Gu baño okerrago bizi da:
¡Diru-gose zurkeriyak!
Igualekua da gure
umiltasuna. (*Publikuari*).
Barkatu, bañan berandu da,
ni bakarrik gelditu naiz ta jun
biet beste kale ixkiñara
orduba kantatzera. Beoentzat
ere garaya izango da eta obe
luteke egiñ etxe bidia artzeko
moduba. Gabon.

Publikua ¡¡GABON!!

*(Lengo orkestilla pasatzen da
batetik bestera pasakallia juaz
ta jeisten da burtina).*

BUKAERA (I)

(I) Iskribatu litezke
jostaldi geyago,
bañan egiñ ditut nik
makiña bat sayo;
¿lanaren gañez jarri
dirua? ¡ze arrano!
ez det Salamankara
jun biar ortako.

¡¡AU OSTATUBA!!

Jostiduria euskerara moldatuba

Lenengo argitaratza: Donostian, Peña eta Pozo-ren
moldizkiran, Garibay kalia 18 numeroan,
1884'garren urtian.

On LUIS IZA eta AGUIRRE
euskerazale jakintsunari
eskeñia oroitzan.
Egilleak

EGITEZALEAK:

Ostalariya
Txomin, *morroya*
Andre Kaxilda
On Inazio, *indianua*
On Bizente, *indianua*
Luis, *galaya*
Erramun, *zerbitzaria*

EGITE BAKARRA

IRUDITEGIAK AURKEZTATZEN DU JAN-
LEKUBA OSTATU MOLDAKAITZ BATEAN

LENBIZIKO IRUDIA

I

OSTALARIYA ETA TXOMIN (*kantari*)

Ostalariya Aizak, Txomin, ¿beti kantatzen bizitzia pentsatzen al dek? Ixillik ago, astolukainka, eta esan nazak: ¿garbitu al dituk sartagiyak?

Txomin Bai, jauna. (*Garbiketan.*)

Ostalariya ¿Aldatu al dituk maindiriak?

Txomin Ez, jauna. Oraindik garbiyak daude. Ez dira ibilli illabetian baizik.

Ostalariya Ara. Koxkabill soñuba sentitzen dek. Kotheen bat baziatok. Abill aguro ta jarzak mai-zapiya. (*Txomin dijua*)

kantari.) Enakala gortu ire
kanta zar oyekin.

BIGARREN IRUDIA

II

OSTATUZALLIA, INDIYANUAK ETA
ANDRE KAXILDA *guardasol irikiyarekin*

<i>Inazio</i>	¡Au da denbora!
<i>Kaxilda</i>	¡Au eudi jasa!
<i>Bizente</i>	¡Abek bost ordu pasa ditugu kayol ortan sartuta iru legua ibiltzeko!
<i>Inaxio</i>	Biriak loyez betiak daude leporaño.
<i>Kaxilda</i>	¡Ai! Gure gaztañak eta artuak ustelduko dira!
<i>Bizente</i>	Bañan sagardia galanki erango degu, token jokutzen degun bitartian.
<i>Kaxilda</i>	¡Auxen da ostatu itxusiya!
<i>Inazio</i>	Ta zikiña.

Bizente Ijituena diruri. Ezagun da arkitzen gerala Probintziko azkeneko muturrian.

Kaxilda ¡Nun da ango garbitasuna! Eskatu besteik ez dute.

Ostalariya Ongi etorri. ¿Zer nai dute? Eskatu besteik ez dute.

Kaxilda Eman ditzagutela bi gela onenak eta mokadu bat aguro, zergatik ¡ai! flakiyarekin iya erori naiz.

Inazio Bai, bai: aguro plater pare bat, zergatik gosiekin ez degu ikusten.

Bizente Ori da.

Ostalariya Emen ez da ezer ere falta. Eska bezate. ¿Txomin, Txomin? (*ojuka.*)

IRUGARREN IRUDIA

LENGUAK ETA TXOMIN *sartzen dala kantari*

Txomin Jauna.

Ostalariya Mutill, eztarriko zintzarriya moztuko diat.

Inazio Ona nun dituzten kuartuak.
¿Emen beti jendia izango da?

- Ostalariya* Bai, jauna. Nola Donostiko bidian dagon ez da beñere falta.
- Kaxilda* ¡Ai noiz arkituko naiz ni andre Joxepanian txokolatetxua artzen! Zergatik jakin biar du ni ez banaiz ezkondu ez da faltatu zaizkitalako...
- Ostalariya* ¿Goguak?
- Kaxilda* Ez; gizon gayak, bañan...
- Inazio* Zaude ixillik, Kaxilda...
- Ostalariya* Barkatu bezate, bañan beok noski urrutitik datoz?
- Bizente* Bai, sobra. Zenbat bide dago emendikan Donostira?
- Ostalariya* Emendik Donostira... emendik Donostira... dozena bat... amalau legua inguru.
- Kaxilda* ¡Ai amalau legua! Zuk dituzu kulpak. Ez gera beñere alleatuko, burnizko bidian ez jartzeko seta orrekin.
- Inazio* Bai; lepo ezurra austeko eta beerandubago alleatzeko. Utzi, utzi berriketa oyeri eta ia zer degun jateko.
- Ostalariya* Eska bezate. Ez dakigu been gustoa, bañan ez da faltako.
- Kaxilda* Guk nai degu ondo tratatzia, zergatik ez gaude nolanai

oitubak eta ni ez banaiz
ezkondu ez da...

Inaxio Ixooo, Kaxilda. Jarri aguro
eta kosta ala kosta. Artako
gera indianuak; bañan al dan
merkiena ¿aitzen?

Ostalariya Bai, bai. Jango al luteke...
indiyoano bat... edo indi-ollo,
bat?

Kaxilda ¿Zergatik ez?
Ostalariya Gaur goizian...? Ez da egiya,
Txomin? il degu bat arrua
t'erdikua.

Bizente Bai, bai, jarri.
Inazio ¿Kaxuelan al dago?
Bixente ¿Erria edo gisatuba?
Ostalariya Onezkero baitare urtuba,
zergatik gaur eguardiyan
etorri diran jaun batzubek jan
dute.

Guztiak ¡Ba, ba, ba, ba!
Txomin ¡Ta zer ederra zeguan! ¡Zer
gizena!

Ostalariya Bañan beste zerbait izango
da.

Inazio ¡Zer bada! Esan eta ez izan
orren pixuba.

Ostalariya ¿Jaten al dituzte ollagorrak?
Bixente Neretzat platerik onena
orixen da.

<i>Kaxilda</i>	Saltsa goxuekin. Bai, ni ondo oituba nago, eta ez banaiz ezkondu ez da...
<i>Bizente</i>	¡Kaxillda...!
<i>Ostalariya</i>	Emen agertzen dira bada noizik beiñ...
<i>Inazio</i>	¡A zer poztasuna!
<i>Ostalariya</i>	(<i>Deika</i>) Txomin.
<i>Txomin</i>	Jauna.
<i>Ostalariya</i>	Emendik pasa dan extari batek ¿etzeamazkiyen iru edo lau?
<i>Kaxilda</i>	Deitu bada, edo dijuala mutilla zaldiz ekartzera.
<i>Txomin</i>	¡Zer! Ori gerta zala bada onezkero urte bete.
<i>Ostalariya</i>	Ezta lau illabete're ¡astua!
<i>Inazio</i>	¡Ederki gaude gosiak iltzen!
<i>Kaxilda</i>	¡Ai, flakiyak iya bota nau!
<i>Bizente</i>	Bañan ¿zer jan biar degu?
<i>Ostalariya</i>	Eskatu bezate: ez dakigu beoen gustua, bañan ez da faltako.
<i>Bizente</i>	(<i>Bezagitzen</i>) ¡Ez da faltako, ez da faltako! Deabruak ditu gizon onek gorputzian.
<i>Inazio</i>	Tira aguro beste zerbait.
<i>Kaxilda</i>	¿Jan al litezke ollasko pare bat gisatuta illarrarekin?
<i>Ostalariya</i>	Bai, bai, eta orixen da errexena.

<i>Bizente</i>	Beriala lumatzea.
<i>Inazio</i>	Piztu suba.
<i>Ostalariya</i>	(<i>Burua arraskaka</i>) Bañan...
<i>Guztiak</i>	¿Zer, zer?
<i>Ostalariya</i>	Kasua da...
<i>Bizente</i>	Kazua anbat da lurrezkua nola burnizkoa.
<i>Ostalariya</i>	Kasua da...
<i>Inazio</i>	Erozein.
<i>Ostalariya</i>	...gure ollaskuak ez dirala oraindik arrautzetik atera.
<i>Kaxilda</i>	¿Ez dirare txituak?
<i>Bixente</i>	¡Arrania!
<i>Inazio</i>	¡Auxen dek komediya! Ez det nik oraindik <i>tratu</i> an ere beste orlakorik ikusi.
<i>Bizente</i>	Ezta bestelakorik ere.
<i>Kaxilda</i>	Sekulan ez da izan ta.
<i>Inazio</i>	Ezta nai're. Txorakeri oyek ikustiatik diruba eman.
<i>Kaxilda</i>	Tripako miñ batek eramango zinduke.
<i>Inazio</i>	Alare, Habanako kalietan ikusi izandu det gauza arrigarri bat. Beltz bat, amukua abuan sartu, su eman eta jaten gutxinaz lau arrua.
<i>Txomin</i>	Ez dira emen orla mantentzen.

Bizente Ori bañon geyago ikusi izandu det nik. Zaldi bat erantzuten zubena galdea guztiari.

Ostalariya ¿Euskaraz ala erderaz?

Bizente Ankarekin.

Txomin (*Ostalariyari*) Beorrek neri bezela.

Ostalariya Txomin, artuko dek... (*meatxatzen*)

Txomin Ez, ez.

Inaxio Mutill biziya diruri onek.

Ostalariya Bai; ostiko bat artu orduko konturatzen da.

Kaxilda Bañan ¿zer egin biar degu?

Bizente Beriala emendik jutia da onena.

Kaxilda Jarri ezatela kotxia.

Ostalariya ¿Bai al dijuaz orrenbestekin?

Inazio ¿Zer jan biar degu bada?

Bizente ¿Ez al da bakallabikan?

Ostalariya ¿Bakallaba? Ez da beñere falta etxi ontan.

Bizente Konpondu bada aguro tomate pixka batekin.

Ostalariya Bañan kasua da...

Inazio Ez dubela ezer esan nai kazua edo kazuelak.

Ostalariya ...nere semiak eskolara eramán dubela atzetik zintzilik.

<i>Bizente</i>	Ez gaituzula zoratu zure astakeriyekin.
<i>Kaxilda</i>	Ez dakagu farra egiteko gogorikan.
<i>Inazio</i>	Guazen, guazen emendik.
<i>Kaxilda</i>	Guazen lenbailen. ¡Ai!, ez nago ni orrela oituba, eta ez banaiz ezkondu...
<i>Bizente</i>	Ezin zendubelako. Ixooo.
<i>Ostalariya</i>	Ez bitezela aserretu orrengatikan. (<i>Morroya kantari</i>). Ago ixillik, ez dek baliyo serenotzako're. Zer nai duten eska bezate eta ez da faltako.
<i>Inazio</i>	Ez da faltako, ta ezer ez dago.
<i>Ostalariya</i>	Beok jango luteke gustora arrayen bat edo beste.
<i>Bizente</i>	Bai, bai; naiz korkoi pare bana.
<i>Ostalariya</i>	Bañan...
<i>Guztiak</i>	¿Zer?
<i>Ostalariya</i>	Itxasua aiñ urruti dago emendik...
<i>Bizente</i>	Eta zure juiziyua ere bai.
<i>Inazio</i>	Naiz sardin zarrak...
<i>Ostalariya</i>	Emen zartu bañan len akabatzen dira sardiñak. Nola jende asko ibiltzen dan...
<i>Bizente</i>	Besterik ez bada, ez da izango arrautz pare bat?

Ostalariya Eta beorri bezelako gizon
batek egitia galdea ori!

Bizente ¿Zer txar du bada?

Ostalariya Ez balin bada ollorik ta
ollarrik etxian ¿nola nai du
izatia arrautzak? Ez det ikusi
beñere pronostikuban orlako
galderik.

Kaxilda Nik usten det zuk ez dezula
urikan ere.

Ostalariya Ortan gaizki pentsatzen dute.
Badakagu putzutxoa ¿ur
batekin! Pixka bat loitsuba
da, ta zikiña ta gaziya...
bañan gure manduak eraten
dute eta guk ere bai.

Bizente Manduak bañan manduago
zeratelako. Guk bada ez.

Ostalariya ¿Zer nai dute bada azkenian?

Inazio ¿Azkenian? Aurrenian ere
artuko genduke zerbait.

Ostalariya Eska bezate bada. Ez da
faltako.

Inazio Guztiya ezer ez dan lekuban.

Ostalariya ¿Nai al lituzteke baratxuri
sopa batzubek?

Bizente ¿Zer esaten dezu?

Kaxilda Nik barrengo moteltasuna
kentziagatik baita porrubenak
ere. ¿Zeñek esan biar zian neri
ontan arkitu bear nintzala!

Bizente ¿Ez nago orrela oituba, ez! eta ez banaiz ezkondu...
 Kaxilda Ezta ezkonduko're.
 Inazio ¿Zer dakizu zuk?
 Nik gosia iltzeko erozein gauza.
 Bizente Jarri bada aguro.
 Ostalariya Beriala egingo diyotet plater eder bat. Txomin, ua errotara eta ekar zak ogiya.
 Txomin Ba, jauna. (*Kantari*).
 Inazio Ez -degula musikikan bear emen, jakiya biegu.
 Bizente ¿Ta ez al da ogirik etxean?
 Ostalariya Ekarriko du errotatik instantian.
 Kaxilda ¿Zenbat bide dago emendik errotara?
 Ostalariya Gutxi. Iru legua eskas.
 Kaxilda Etorri bañan len gogortuko da bidian.
 Inazio Esayozu ez nekatzeko.
 Bizente ¿Au gizon animaliya! Kotxia jarri ta guazen.
 Ostalariya Pazientzirik nai ez badute artu eta juteko burutaratubak badaude, Txomin, atera zak tintontziya, papela ta pluma, eta jarri akiyok jauna aberi kontuba.
 Guztiak ¿Zer kontu?

Bizente ¿Erotu al zea, gizona? ¿Zer eskatzen dezu?
Ostalariya Ezta luzia. Lau errial bi oi, eta sei errial kuartuak, amar.
Kaxilda ¿Zer kuarto pagatu biar degu ez bagera sartu ere?
Ostalariya ¿Ta nik zer kulpa det? Beok eskatu dituzte, nik eman diyotet eta or daude beoen zai ondo garbiyak eta txukunak...
Bizente Ori pagatu bañan len....
Ostalariya Ikatza ta egurra...
Bizente Aski da, ¡jijitua!
Inazio ¡lapurra!
Kaxilda ¡Kontzientzi bide bagekua!
Ostalariya Ikatza ta egurra sei... amasei...
Bizente Makillazo artu biar zendituke...
Ostalariya Atariko arriya gastatzen dana kurpillekin kotxia pasatzian...
Guztiyak ¡¡Ixoo, ixooo!!
Ostalariya Bost... orra ogei ta bat.
Inazio Guazen emendikan.
Besteak Guazen, guazen.
Ostalariya Sartzen duten bulla ta ojubengatik... amabi... ogei ta amairu.
Bizente Itzalpera eramango zaitut.
Ostalariya Oyez gañera eman bezate zerbait neskatzentzat

	orrazetako eta mutillari nai dutena trago batentzat.
<i>Kaxilda</i>	Tragatuko zinduket nik.
<i>Ostalariya</i>	Traga beza nai badu senarra ezkontzen danian.
<i>Kaxilda</i>	¡Lotsa gabia!
<i>Txomin</i>	(<i>Leyotik begira.</i>) Extari bat dator erbi batekin.
<i>Ostalariya</i>	¿Erbi batekin? Banua.

LAUGARREN IRUDIA

IV

OSTALARIYA EZ BESTE GUZIYAK

<i>Bizente</i>	Ez degu orlako txantxik berriz eramango. Guazen.
<i>Txomin</i>	Itxogon bezate pixka bat; nagusiyak erbiya erosiko du.
<i>Inazio</i>	¿Orrek? Katuen bat bai, ekarriko du.
<i>Kaxilda</i>	Neri beñepin, jateko gogo guztiyak kendu nazki.
<i>Bizente</i>	Guazen bada beiñ edo beiñ.
<i>Guztiak</i>	Guazen, guazen. (<i>Abek ateratzekuan sartzen da ostalariya erbiyarekin.</i>)

BOSTGARREN IRUDIA

V

LENGUAK ETA OSTALARIYA

- Ostalariya* ¡Ona, ona, ona! Prexkua eta odola dariyola. Jarriko det beriala.
- Kaxilda* ¿Ez al dakizu ugazkian egon bear dubela gutxiyenez bi egunian?
- Ostalariya* Aguro zamurtuko det nik. ¿Jarriko al det?
- Bizente* ¿Zer egin bada ikusirik gosiak gaudela? Bañan kontu (b) ori beste gisa moldatu biegu.
- Ostalariya* Bai, bai. Ez bezatela kezki izan. Ikusiko dute zer saltsa ederrian jarriko zayoten.
- Inazio* ¿Kontua?
- Ostalariya* Ez, erbiya.
- Bizente* Kontubekin ez degu bada saltsik biar.
- Ostalariya* Nere kontu.
- Bizente* Kontu bada.

<i>Ostalariya</i>	Txomin, eraman zak sukaldera eta beriala maya jartzen asi ari.
<i>Txomin</i>	Ba, jauna. (<i>Dijua kantari.</i>)
<i>Ostalariya</i>	Mutil, ixillik ago; ire kanta aditzen badik itzul egingo dik erbiyak.

SEIGARREN IRUDIA

VI

TXOMIN EZ BESTE GUZTIYAK

<i>Ostalariya</i>	Ikusten dute nere ostatuban sekulan ezer ere palta eztala.
<i>Kaxilda</i>	Pikardiya ez beñepin.
<i>Bizente</i>	Guazen gure geletara pixka bat moldatzera bitartian.
<i>In. ta Ka.</i>	Bai, bai, guazen.
<i>Ostalariya</i>	Deituko diotet sarri.

(Dama Kaxilda ta indianuak sartzen dira.)

ZAZPIGARREN IRUDIA

VII

OSTATUZALIA BAKARRIK

Ardua atera zagan. Auxen bazeguan eta ez dute eskatu. ¡Nork asmatu oyen goguak! Ezerekin ez dira naikidatzen. Ezagun da Donosti (y) ortan jende mañatia bizi dala. (Barrenen.) Iso, iso, mandoa,... isoo.

Ostalariya

Jende berriya. Gaur egun ona det. Bazan bi illabete animik etxi ontan sartu etzala.

ZORTZIGARREN IRUDIA

VIII

OSTALARIYA ETA LUIS GALAYA

Luis

Artsalde on. ¿Nun da nagusiya?

Ostalariya

¿Nagusiya? Bat emen. Ni naiz.

Luis ¿Zu? Eztakazu antzikan ere.
Ostalariya Eskerrik asko.
Luis Ia mokaduben bat jartzen
 diguzun jateko.
Ostalariya ¿Jateko?
Luis Bai. Zertako bada ¿botatzeko?
Ostalariya Ala uste nuben. Ez dago
 bildurrik. ¿Leku onea etorri
 dia bada! Emen guztiya dago
 ugari.
Luis Ondo da: bañan lenbizi jakin
 biar degu zer dagon, zergatik
 pixka bat gozatsua naiz ni.
Ostalariya Au're Donostiarra ote da?
 Orra bada oraintxen ai gera
 maniatzen erbi bat.
Luis Erdi erditik eman nazu
 gustora. Ongi gisatuba balin
 badago neretzat da platerik
 onena. (*Leyotik ojuka.*)
 Erramun, Erramun.
Erramun (*Barrendik.*) Jauna.
Luis ¿Zer ari aiz?
Erramun Manduari zaldalia ematen
 Prantxiskuekin. Banator.
Ostalariya Ausarkiya izango' da bañan
 Donostiarra al da beorri?
Luis Bai, ni naiz Donosti eder
 artakua, katillu zillarrezkua,
 parerik gabekua, munduan
 besterik ez bezelakua.

BEDERATZIGARREN IRUDIA

IX

LENGUAK ETA ERRAMUN

- Erramun* ¿Zerbait nai al du?
- Luis* Badiagu erbiya jateko.
- Erramun* ¿Bai? Jarriko degu bada beriala maya, eta krixkitin kraxkitin arrosa krabeliñ...
- Ostalariya* Bañan kasua da...
- Erramun* ¿Kristalezkua?
- Ostalariya* Orantxen erosi dutela gela ortan dauden jaun batzubek.
- Luis* Eta ¿ez al da besteen bat?
- Ostalariya* Ez, jauna. Bañan baldin badakar kutiziya erbiya jateko, izan liteke extarien bat pasatzia berriz beste batekin.
- Luis* Ez dakagu zalantza ortan egoteko denborikan. ¿Ez al da eperrik?
- Ostalariya* Ez, jauna.
- Luis* ¿Akuririk?
- Ostalariya* Aitu dira.
- Erramun* ¿Ollaskorik?

Ostalariya Ezta.
Luis ¿Urdai azpikoik?
Ostalariya Ez, jauna, gañekoik ere.
Erramun ¿Arrautzak?
Ostalariya Ez.
Luis ¿Bakallabik?
Ostalariya Ezta.
Erramun ¿Sardiñik?
Ostalariya Ezta're.
Luis ¿Ez al da diabrurik ostatu (b) au eramango dubenik?
Ostalariya Diabruak, ez, bañan etsayak bai.
Luis ¿Zeiñ?
Ostalariya Nere emaztea.
Luis Zure antza izango du.
Erramun Bañan ¿nun gaude? ¿Ez al gera oraindik gure Probintzi maitian sartu?
Luis ¿Ta zer jan biar degu?
Ostalariya Jauna, eskatu beza. Ez badakigu beorren gustua. ¿zer egingo degu?
Luis ¿Zer eskatuko degu gauza bakuitzari "ez jauna" esaten dan lekuban? ¡Milla diabru! ¡Tximista arraye batek ebakiko al du ostatu (b) au! (*Kandira bat artu ta botarik.*)
Ostalariya Amen, ni ezpanago emen.

AMARGARREN IRUDIA

X

LENGUAK TA DAMA KAXILDA, ON BIZENTE TA ON INAZIO

- Kaxilda* ;Ai! ;Zer da, zer da?
Erramun Zerri emia. ;Nundik atera da
 inpernuko Marixkiñ au?
- Luis* ;Zer izango da? Etorri gerala
 zazpi legua bidían gosiak illik
 eta ez degula jatenik arkitzen!
- Bizente* Guri're beste ainbeste gertatu
 zaigu eta ez bazan izan erbi
 bat erosi degulako, geldituko
 giñan baraurik erremediyorik
 gabe.
- Luis* Orreatik ez gera gu ostatu (b)
 ontatik aterako ezer jan jabe,
 ta ez badezu arkitzen, zeroni
 jango zaitugu erreta.
- Ostalariya* Bai: nola nagon gizona izango
 naiz plater ona.
- Erramun* Ori da.
- Luis* Aitu dezu.
- Ostalariya* Bañan, jaunak, kontu egin
 bezate nola dauden denbora

txarrak, eta barkatu biar
dute. Etortzen badira
datorren urtian, izango det
biar dan guztiya.

Bizente

¿Datorren urtian?

Luis

¡Milla deabru! (*Oñakin lurra
joaz.*)

Kaxilda

¡¡Ai, Jaungoikuak guarda!!

Erramun

Neska zar au asbera-penekin
dago.

AMAIKAGARREN IRUDIA

XI

LENGUAK ETA TXOMIN *sartzen dala
kaxuelekin ta kantari. Ostalariyak jotzen du
ostikoz eta bota azitzeyo kaxuela lurrera.*

Kaxilda

¡Ai, gure erbiya!

Txomin

¡Ai nere...! (*atze aldera
eskubak eramantik.*)

Bizente

¿Zer jan biar degu orain?

Txomin

Etzan erbiya, baizik baratxuri
sopak. Ogirik etzuten bañan
saldikan ere ez. Baratxuri bat
dantzan ur bero pixka baten
gañian.

<i>Ostalariya</i>	Dantzatuko at nik, ago pixka bat. ¿Etzaik oraindikan eztarri zulu ori mututu?
<i>Inazio</i>	Mutill onek Giyarre naiko du izan.
<i>Kaxilda</i>	Ez dala esaten Giyarre: a'ekin esaten da.
<i>Inazio</i>	Bai, bai, badakit: Giyarra.
<i>Kaxilda</i>	Ez: Gayarre.
<i>Txomin</i>	Ekarriko det erbiya.
<i>Bizente</i>	Ongi etorriya.
<i>Inazio</i>	Kontu itzul egin.
<i>Txomin</i>	¿Nor daki oraindik? Ogiya're badakart. Oraintxen ekarri du errotalayak bero berua, bañan oztu...
<i>Kaxilda</i>	¿Ostu egin diote?
<i>Txomin</i>	Oztu zayola bidian.
<i>Kaxilda</i>	¡Ai, berandu bañan segura ¡Gaitz erdi.
<i>Bizente</i>	Zure ezkontza bezela.
<i>Kaxilda</i>	Utzi nazu pakian.
<i>Bizente</i>	Tira mayera.
<i>Kaxilda</i>	Ixiri gaitezen.
<i>Inazio</i>	Beste oyeri eskeintzen badiogute, abuan sartzeko diña ez degu izango.
<i>Bizente</i>	Ez aitzera ematia da onena.
<i>Inazio</i>	Ori, ori;. ezerez bezela ixiri gaitian ta jan zagun. (<i>Ixiritzen dira.</i>)

Luis ¿Ikusten dek, Erramun, zer
lotsa gabiak? Jatera ziaztik
eskeñi gabe.

Erramun ¿Nai du petardo bat ematia?

Luis Mereziya izango ditek.
¿Bañan nola?

Erramun ¿Ez al da oroitzen lengo
bidajian zer kontatu niyon
erbiyarena?

Luis ¿Amorratubena?

Erramun Bai.

Luis ¿Ta zer?

Erramun Gaur oyek erbiya ikutzen
badute, esan lezake asto bat
naizela.
(*Izketan ixillik biyak gelditzen
dira.*)

Bizente
Kaxilda ¿Bañan noiz dator erbi (y) ori?
Ekartzen ez badute, ezta
beñepin. bere ankian etorriko.

Inazio ¿Beste matraken bat sortzen
ez badigute!

Bixente Ostalariya, ekarri dezatela
ardua bitartian.

Ostalariya (*Bi txarroekin.*) Ona nun
duten beltza ta zuriya.

Kaxilda ¿Txuriya au txakoliña al da?

Ostalariya Ez, ura.

Kaxilda ¿Manduak eraten dutena?

Ostalariya Au ez dute beñepin oraindik
eran.

Bizente Gorde zazu bada ayentzat.
Inazio ¿Ez al da sagardorik?
Ostalariya Sagarrik ez bada ¿nola nai du sagardua izatia?
Inazio Donostiyan sagarrik gabe're egiten dituzte.
Kaxilda ¿Zer dakizu zuk? Etzazula orrela salgaiztarik altxa.
Ostalariya Donostiyan jende ernaya da...
Kaxilda ¡Au mai-zapiya! Onek ez du jaboyik ikutu egin zanetik!
 ¡Abek basuak! ondua illuna dakate... Kraka guztiya eratxiya! ¿Abek al dira platerak? lau ortzakuak edo tenedoriak ordoitubak! Onek ez dirudi ostatuba baizik txerri-tokiya. ¡Aiii nun da gure Probintziko txukuntasuna! (*Andizkiro.*)
Erramun Asi da atsua bere asbera penekin.
 (*Lengo bitarte guztietan ostalariya ta Txomin ibildu dira sartu ta atera, gora ta bera, maiz topoz egiten dutela, gauza bat batek ekarriyaz eta bestiak ura bera eramanez.*)
Txomin (*Kantari ta beste kaxuelakin.*)
 Ona erbiya.
Bizente Baukan orduba.

Luis Guretzat jatekoik ez dagon kontuban, ua, Erramun, eta esan akiok Prantxiskuri atera dezala otarratik otzegosian daguana.

Erramun (*Leyotik ojuha.*) E, e, ekar zazkik bi ollo erriak eta zekorki puxka bat.

Bizente ¡Zeñek jan lezaken!

Kaxilda ¡Ez dakate janari gela txarra!

Inazio Onena izango da eskeintzia guria eta bi janak bat egingo ditugu.

Kaxilda Ondo pentsatuba.

Bizente Galaya, gusto balin badute gurekin jatia, borondate guztiyarekin emango diyotegu dagonetik.

Luis Asko doaikertzen degu eskeñia bañan badakagu jakiya.

Inazio Besterik ez bada artu bezate bitartian xanko bat edo beste.

Erramun Ondo esaten dute jauna abek.

Luis Bañan bainandeakin guria're progradu biar dutela.

Bizente Bai, bai. ¿Zer bada? Ixiri, ixiri.

Inazio Eta alkarrekin denak atsegiñago egongo gera.

Luis Ixiri ari, Erramun.

Erramun ¿Non, emen?

Bizente Bai, bai.
Erramun Neska zarren onduan. ¡Au itxusiya! Jateko goguak kentzeko diñakua. Barka beza...
Kaxilda Ez da zergatik. Ixiri, ixiri ajolik gabe.
Erramun Eskerrik asko.
Kaxilda ¡Aii, ez nago ni orrela oituba!
Erramun ¿Ez, e? Asi da asberapenekin.
Kaxilda Ta ez banaiz...
Bizente (*Itza laburtu aziyaz*) Txorua, iñor ez da mundu (b) ontan.
Inazio Berriketak alde batera utzi ta asi gaitian; bada orduba.
Bizente Neri aztu zait beñepin noiz sartu nuben azkeneko mokaduba. Tira, galaya, artu. (*Erramun asten da dardaizoka.*)
Kaxilda ¡Ai! ¿Zer du gizon onek?
Erramun Au arrapaska jaten da, gau, gau, gau. (*Zaunkaka bexela ta beti jaten.*)
Bizente ¿Zer dezu, gizona?
Erramun (*Presaka.*) Ardua, ardua, au zintzurretik bialtzeko.
Inazio Tori.
Kaxilda ¿Zerbait egin zaizu?

Erramun Ez. Ni naiz Onda...
arrabiyakoa, eta... eta...
erbiya ederra dago.

Kaxilda Bañan...

Luis Ez bitezela izutu. Ez du
besterik txikitan Jaitzkibelko
mendiyen zakur
arrabiyatubak kosk egin
ziyola eta amorratuba dago.

Kaxilda ¡Jesus! (*Guztiyak altxatzen
dira galaya ta Erramun ez
bestiak eta alde egiten dute.*)

Inaxio

Ostalariya ¡Ai, ai, aiiii! (*Itzulika*).

Txomin

Bizente ¡Arrayia pola!

Erramun (*Beti jaten*) Badirui beti zakur
ura ikusten detela.

Ostalariya Karatxo, ta neri begiratzen
dit.

Erramun Ostalariya, ¿nai al dezu pixka
bat?

Ostalariya Ez, ez, milla esker. Galaya,
altxa bedi ortik, bestela...

Luis Ez dago bildurrik. Ori
amorratuba dago zakur
batengatik eta ni berriz
erbiyaengatik.

Kaxilda ¡Auxen da ixtiluba!

Inazio ¡Ongi gelditzen gera!

Bizente Sorgin kontuba diruri.

Ostalariya Egiya da. Nere emaztiak ez du mokadurik abuan sartzen arrabiyatuba dagonian.

Kaxilda Alare izuba jun zaigu.

Inaxio Ni larri larri neguan.

Ostalariya ¿Eta orain zeñek pagatzen dit neri?

Erramun ¿Esan ez dezu bada pagatuba dagola?

Ostalariya Ori esan nizun amorratuba zeundelako, bañan orain...

Erramun Amorratuko naiz berriz.

Ostalariya Ez, ez, ez; ori ez. Ez dakazkit oraindik guztiyak nerekin.

Luis Orra bada, sentitzen det emen gertatu dana ta barkatu bezate.

Txomin Il da gero...

Luis ¿Zer?

Txomin Salda bero.

Luis Au da (*ostalariyengatik*) kulpagarri guztiyena, eta zuzentzeko etzayo eman biar arditikan ere.

Ostalariya Orain bai nagola ni arrabiyatuba. Kontuban artu beza naigabeko gertaera izandu dala eta itz ematen diyot beste batian orlakorik sortuko ez dala.

- Luis* Egiyaz ori agintzen badezu, tori diruba eta ar zazu biar dan diña.
- Ostalariya* Milla esker. Gizon prestuba da beorri.
- Luis* Zuk merezi ez dezun bezelakua, eta, nola alkartu gean, esango diotet inguruko erriyan nere osaba dala alkate, eta erbiyaren ordañaz arren etxian izango degula denentzat ugari nai degun guztiya.
- Bizente* Ez da gaizki esana.
- Inazio* ¡Biba gure. galaya!
- Guztiyak* ¡Biba, bibaaa!! (*Txomin asten da kantari.*) Guazen, guazen.
- Ostalariya* Mutill, oraindik kantatzeko gogua dakak? Utzi nazak izketan eta gero kanta zak nai badek lertu arte.

(JENDIARI)

Gustatu bazayote
nere ostatuba,
etxia gelditzen zait
oraintxen ustuba.
Betoz aguro denak,
badakat lekuba,

¿nun arkituko dute
orlako tratuba?

Luis

Ostatu (b) ontan dagon
ostatuzalia,
lapur gezurtiya da
ta lotsagabia.
Iñor badago emen
onaren zalia,
badakit ostatu bat
askozaz obia.

Inazio

Aguro nai degunik
artzen ez badegu,
tximistak bezelaxen
itzuli guaz gu.
Estuasun guztiyak
aztuko ditugu,
egiten badigute
eskubekin soñu.

Bizente

Guazen, guazen, mutillak,

gure Probintzira,
pozturikan biyotzak
alaitutzen dira.
Soro belar gañetan
bagari begira,
sagardo onak ere
bakarrik an dira.

Kaxilda

¡Auxen dek istilluba
damatxo batentzat!
orrenbeste gizon da
nik oraindik ez bat.
Urre xarrez betia
boltsatxua dakat,
arpegi zimur gabe
nai ditanarentzat.

Amabost urte ditut
amabost parian,
amab ost besterik ez
guztiyen gañian.
Makiña bat badago
¡ajj nere zalian!
¡ezkonduko ez ote naiz

datorren urtian?

Erramun

Orain nere txanda da
baña txantxak puera,
lau arruako erbi bat
jateko bagera,
(gutxi gora bera).
Ez baditet ematen
txalo bat ederra
berriz nua benetan
arrabiyatzera.

Txomin

Kantatzeko badakat
oraindik indarra,
pixtuba dago beti
barrenen txingarra.
Gaienderikan gabe
det asmo bakarra,
sayatu nola egin
alkarrekin parra.

Ikasi nai dubenak

Euskera garbiya,
txokoratu lezake
gure komeriya.
Badago nunbaitian
obia neurriya,
¡¡Biba Euskaldunak eta
biba Donostiya!!

(Jeisten da burtina.)

BUKAERA

ANTON KAIKU

Jostaeta jostirudikoa euskaraz
jarriya

Lenengo argitaratza: Donostian, Osés-en moldizki-
ran, 1882'garren urtean.

*A mi hija MANUELITA
A ti, que eres el consuelo de
mi vida, te dedico este pequeño
ensayo Euscaro con el que tan-
to te has reído, como prenda
del cariño de tu padre que te
quiere y pide al cielo por tu
virtud y felicidad.*

Marcelino

BIRTUZINA

Personak:

*Anton Kaiku
Kathalin
Eskribaua
Nagusiya
Alkatia
Aguazilla*

Egilleak:

Ramiro Mata jauna
Nemesio Saizar jauna
Martin Barndrés jauna
Norberto Luzuriaga jauna
Nemesio Saizar jauna
Francisco López jauna

Artzayak mendiyan

Gertaera iruritzen da Aralar eta Aitzgorri
bitartian

Antonek agertu biar du jantziy galtza zuriarekin, abarkak, mantarrak, alkandora lepuan azkatuba, boina gorriya eta elastiku urdiña array gorriduna zintzilikayuarekin. Oso zakarkiro mintzatu biar du.

Eskribauaren jantziya izan biar du jaun batena, bañan arras antziñakua. Illerantzia illegabea bilgoa batzubekiñ eta masalgañetako bizarra luze ta zuriya. Begiordeak eta kapela gopa.

Nagusiyak, bizar guztiya, laburra eta beltza, lastozko txapela jipi- japa eta ederki jantziya. Gogotik gizena eta kolore biziya.

Kathalin eskribauaren alaba bat bezela eta Aguazilla estarroilla jantziarekin, al baldin bada, eta bizar kokozpekuarekin.

txiki batekin kontentu gera
mendiya ontako artzayak.

Eskui ezker artzen da egillearen aldetikan.

Guazen, guazen,
guazen, iji aja,
jetxi, jetxi
aldapa presaka.

Kaiku esnia, kaiku esnia
salduta tabernara,
kaiku esnia, kaiku esnia
salduta tabernara.

*(Kanta au bukatzian artzai batek
galdetzen dio bestiari.)*

Artz. 1.ª Aizak, Joxe Batista, bai al dek
belarrik?

Artz. 2.ª Bai. To, Gergoriyo (boinatik
aterata.)

*(Bitartia ontan beste ixkiñan dauden
artxayak festak egiten dizkate Kathaliñi eta
gero beste doñuan kantatzen dute au:)*

Beti umore onarekin
emen gera artzayak
gora bera irrintzika (*ojuba*)
menditik guztiak.

Dantzatu zagon bada (*dantza*)
utzirik kaikubak
neskatxa bana artuta (*ojuba*)
guazemak, mutillak.

*(Bigarren aldiyan kantatzen dijuaz eskui
aldetikan mendiyik igo gabe errira bezela eta
Kathalin ayen atzetik aita etxetik atern
bitartian.)*

IRUDITEGI BIGARRENA

II

KATHALIN ETA ESKRIBAUAK

*(Eskribauak asarre bi bider ojti egiten du
barrenen ¡¡Kathalin!! eta ateratzekuan au:)*

	Kathalin ¡o kirtena! nabill zoraturik ukullutik ganbaara zu ezin billaturik.
<i>Kathalin</i>	Aita ¿zer nai du bada?
<i>Eskrib.</i>	Naukazu baraurik.
<i>Kathalin</i>	Beriala gosaitan emango diot nik.
<i>Eskrib.</i>	Atariyan zabilta

Kathalin beti da jakiña.
Zergatik aitu detan
emen danboliña.

Eskrib. Danboliñikan gabe
dantzatuko ziña,
artuko banuke nik
arbasta bat fiña.

Kathalin Ez naiz orla biziko (*negarrez*)
denbora luzian.

Eskrib. Utzi nazu, Kathalin,
oraintxen pakian.

Kathalin Pakea seguruba
dauka ni ezkontzian,
beste moduz ez dago
pakerik etxian.

Eskrib. Erromerietako
zera txit berdiña,
bañan zure majua
ez da zure diña.

Kathalin Orrek ematen diyo
bedorri, bai, miña.

Eskrib. Alperrik zabiltzala
daukazu jakiña.

Zuk nai dezun majua
neri gustatze'etzat;
ez du zuk aña erralde...
zuk ainbeste dukat...

Kathalin Bañan...

Eskrib. Ixillik zaude,
ez da ona zuretzat.

Kathalin Ezkondu nai badezu,
billatu beste bat.
Eskrib. Maitasunikan gabe
nai du ni ezkontzia?
Kathalin Ta zer da maitasuna
okelik gabia?
Eskrib. Biotzaren jakiya
zerutik jetxia.
Kathalin Biotzaren onduan
tripa dago ordia.

Kathalin Arrek senti bear du,
gorputzak okela,
bestela gertatzen da
maitasun motela.
Eskrib. Bedorren esaerak
ematen dit jela,
feriatu nai gaitu
txekorrak bezela.
Kathalin Kathalin...
Eskrib. Prestuba da
nai detan mutilla.
Kathalin Guztiak ezkongaitan
txit prestubak dira.
Eskrib. Ezkondu eta gero
aitzekiak milla,
maiz estuasunekin
ogiyaren billa.
Kathalin Orrekiñ ezin bada
ez det nai besterik.
Eskrib. Alperrikan zabilta,

Kathalin Kathalin, alperrik...
Biyotz guztiya daukat
oso penaturik... (*negarrez*)
¡ilko naiz penarekin!
Eskrib. Ez dago bildurrik.
Kathalin ¡Aita!
Eskrib. Eta aitona
amandrearekin
ez dirade artaratzen
gauza ontan zurekin.
Kathalin ¿Nik zer egin biar det?
Eskrib. Aizazu, Kathalin,
gosariya ondo jartzen
alegiñak egin.

(*Kathalin aurretik asberapena
aundiarekin eta Eskribaua etxian sartzen
dira.*)

IRUDITEGI IRUGARRENA

III

ANTON ETA NAGUSIYA

(*Ateratzen da Anton ojuka eskuitatik
nagusiya kaltarraitzen dubela eta kolpatzen
dubela esku makillarekin.*)

Anton ¡Ai,! ai! ai! aiii...!
Nagusiya A lapurra! pagatu biar nak
 egin dekan ezkerra.
Anton Jauna! ¿zer egin diot nik
 orrela jotzeko?
Nagusiya Egiñ ez, desegiñ. Nik jarriko
 at oraiñ ez geyago arkumerik
 ostutzeko moduan.
Anton ¿Nik arkumiak ostu? Jesus!
Nagusiya Egin zak orain bobo papela.
Anton Gezurra da ba ori.
Nagusiya Gezurra? to, to, to, (*joka*) ia au
 ere gezurra dan?
Anton Ai! ai! aiii!!
Nagusiya ¿Ez atan ikusi neronek atzo
 arratsian arkumia iltzen?
Anton Ba, jauna.
Nagusiya ¡Aaaa! ¿Bai jauna, e?
 Tunantia.
Anton Egiya da, bañan il nuben
 banekiyelako erozein
 aldetara're il biar zutela.
Nagusiya ¿Seguru al ekikan?
Anton Ba, jauna.
Nagusiya ¿Zergatik?
Anton (*Buruba arraskatzen*) Zergatik
 jayotzen dian guztiak gero ill
 egiten dira.
Nagusiya Bai e? i're bada iltzeko jaio aiz
 ta to, to, to (*joka*). Lapur, ijito,
 txerriya.

- Anton* ;Ai, ai, aiii!! nere buru guztiya iriki nau.
- Nagusiya* Oroituko aiz, ago pixka bat. Alkatiari kontu ematera niak beriala.
- Anton* Ai nagusi jauna!
Jaungoikoagatik barkatu bezait. Ondo pagatubak daude makillazuarekin arkumiak eta arkumiarekin makillazuak.
- Nagusiya* Eun da ogei arkume falta zaizkiak eta eztiat utziko i kanpantorretik zintzillik jarrita ikusi arte.
(Anton *meatxatzen du eta irtetzen da.*)

IRUDITEGI LAUGARRENA

IV

ANTON (Keraldia)

Zer egiñ biar det nik orain?
Alkatiarengana eramaten banau, txitua bezela itoko niotek! ;Auxen da ixtiluba!

¡Eta gero Aralarren artzayak
ondo bizi dirala esango dute!
¡A!! Eskribaua or bizi dek:
orrek asko zekik. Tellatu
ixkiñatik zintzilik. jarrita
emango liokek auzia
eguztiyari. Ondo pagatzen
badiyot, aterako niok
estuasunetatik. Bañon
gertaera da len zor dizkatala
txanpon batzubek! Alde
guztietan zailtasunak.
Onezkero eztek oroituko. ¡Au
buruko miña jarri nau
golpiarekin asto lukainka
orrek! (*atia jota*) Abe Maria
Puixima.

IRUDITEGI BOSTGARRENA

V

ANTON ETA ESKRIBAUA (*barrenen*)

<i>Eskribaua</i>	¿Zein da?
<i>Anton</i>	Ni, mintsu bat.
<i>Eskribaua</i>	Miñez daguana ospitalera.

Anton Aguro eramango nau eskribau jaunak nere egitekua pixka bat luzatzen badu.

Eskribaua Ni ez naiz pobriaren letraduba.

Anton Badakit, jauna, pobriak zeruban bakarrik dituztela letradubak.

Eskribaua Nik ezagutzen zaitut.

Anton Ez jauna.

Eskribaua (Aterata) Ez? Anton, bai, bai. Zubek bi anai ziñazten eta kartzelatik neregatik libratu ziñaten.

Anton Ba jauna.

Eskribaua Eta esan ziraten zebetako bat gero kartzelan il zala.

Anton Egiya esateko enitzan ni ill.

Eskribaua Bai: ikusten det. Eta zertara zatoz?

Anton Ni bedorrek eskudatzeko nagusiyaren kontra.

Eskribaua Oso egitekoz betia nago eta ezin sartuko naiz ixtilluba oyetan. (Aldeiten atzaldia eman ez.)

Anton Orra bada nik pagatuko niyoke seguru eta doble.

Eskribaua (Kupituba) Gizarajua, tira, tira, ez da gaizki esana. Konta nazu egiyaz guztiya.

Anton (Buruba arraskatzen) Orra bada jauna..., ni naiz artzaya, bañon nola basuan beti egonda gauden, batek ez daki zer egiñ eta gogoratu zitzairan merkatari sartzia.

Eskribaua Zeñekin?

Anton Arakiñarekin.

Eskribaua Eta nola?

Anton Nola bastangarekiñ arkume asko iltzen zan, bastangatik libratzen.

Eskribaua Ori txit ona da. Eta zer erremediyo ematen zeniyon arkumiari?

Anton Ill egiten nituben bastangak arrapatu bañan len.

Eskribaua Erremediyo seguruba da.

Anton Bai aisa. Lengo arratsian ere bazeguan arkume bat artza añakua eta ¿zer egin niyon? sartu niyon lepotik labana eder bat eta, nola ta zergatik jakin gabe, etorri zitzaiyon min bat eta artatik il zan.

Eskribaua Eta iñork etzuben ikusi?

Anton Ez jauna. Nik uste det iñork etzubela ikusi... nagusiyak besterik, eta orain esaten nau eun da ogei falta dirala eta pagatzeko, eta nola dakiten

erriyan gizona orrek egiya esaten dubela, txinistuko diote. Orra mesede eginda zer eskerrak. Nik ill eta arakiñari saltzeko bialdu, diru pixka bat artu arakiñak eta nik, eta bastangatik libratu eta orra. Ez du baliyo ondo egitiak.

Eskribaua Eta nagusiyak zer probetxu zuben?

Anton Bastangatik libratzia.

Eskribaua Eta zer esan dizu?

Anton ¿Esan? Egiñ, egiñ einago.

Eskribaua Zer egin dizu?

Anton Zer? Makillazoka josi eta buruba autsi.

Eskribaua Gizarajua. Eta zer nai dezu oraiñ?

Anton Nai detana da ondo atera alkatiaren aurrian deitzen naubenian.

Eskribaua Bi bide bakarrik daude ortarako.

Anton Bota lenbizikua.

Eskribaua Lenbizikua da zu urkatzia lapurtzat.

Anton Etzait gustatzen. Ia bigarrena.

Eskribaua Gaitza da, zergatik arrazoya ez dago zure aldetikan, bañan ipiñiko det naspilla bat

Juridi-trampi-legal deitzen dioguna.

Anton Jaungoikoak pagatuko diyo eta nik ere bai, ortarako da berorri plumazko gizona.

Eskribaua (Asarre) Aizazu, ni naiz ezur da aragizkua, ez plumazkua.

Anton ¡Ai ni ere ala banitzake! Enituben sentituko orremeste eman dizkian golpiak.

Eskribaua Beaz gogor jo zaitu?

Anton Ba jauna, bai.

Eskribaua Eta alkatiarengana deitzeko gelditu?

Anton Ba jauna, bai.

Eskribaua Kontu artu bada ondo nik esaten dizuanari.

Anton Etzait burutik juango.

Eskribaua Galdetzen dizuen gauza guztiari eta egiten dizuen arguimenduari ez esan beste gauzik ardiyak mendiyari zuri deitzen dizutena beizik.

Anton Ondo da.

Eskribaua Arkumiak bezala itza egin.

Anton Ba jauna.

Eskribaua Ez gero kontugabetu?

Anton Ez jauna, ez.

Eskribaua Bañan badakizu, aixkiria, gauza au ondo pagatu biar dala.

Anton Ba jauna, bai. Badakit nik trampak asko kostatzen dirala.

Eskribaua Ara, alkatia emendik ikusten det kontzejua datorrela eta jungo gera nik txapela ta eskumakilla artuta. (*Sartzen da etxian gauza aben billa.*)

Anton Au da gizona au! Onek txinistaraziko loke egunez arratsa dala.

Eskribaua Tira, guazen.

Anton Guazen.

Eskribaua Ez aztu leziyua?

Anton Ez jauna.

Eskribaua Guazen emendik eta bitartian zerbait geyago erakutsiko dizut.

Anton Ba jauna, bai.
(Ateratzen dira eskuitatik eta Alkatia, Nagusiya eta Aguazilla agertzen dira ezkerretatik.)

IRUDITEGI SEIGARRENA

<i>Alkatia</i>	Zenbat arkume falta dira?
<i>Nagusiya</i>	Egun da ogei.
<i>Alkatia</i>	Eta zer egin du orremeste arkumerekin?
<i>Nagusiya</i>	Ez dakit nik jan o zer.
<i>Alkatia</i>	Jan baditu bada, ezin tripatik aterako zaizka.
<i>Nagusiya</i>	Nik legez nere zuzena eskatzen det.
<i>Alkatia</i>	Egingo da justiziya biar dan bezela.
<i>Aguazilla</i>	Jauna, maya, alkiluzia, tintontziya, papela ta pluma prest daudez.
<i>Alkatia</i>	Ixiri gaitian bada. (<i>Alkatia ixiritzen da, Nagusiya gelditzen da zutik ezkerretara eta Aguazilla eskuitara pixka bat atzealdian. Eskribaua ta Anton ateratzen dira lengo bidetik eta jartzen dira Nagusiyaren aurrez bañan Anton urrutiyena iya burtina altxatzen danen ixkiñan.</i>)

IRUDITEGI ZAZPIGARRENA

LENGUAK ETA ANTON TA ESKRIBAUUA

- Eskribaua* (Antoni azaltzeakuan)
Badakizu zer esan e?
- Anton* Ba jauna.
- Nagusiya* Eskribauarekin datorrena da pillua ori.
- Aguazilla* Egun da ogei arkume janda ezta asko gizendu.
- Eskribaua* Alkate jauna: ni nator au eskudatzea.
- Alkatia* Asi gaitian. (*Idi zintzarri aundi bat jotzen du*)
Nagusiyak salatu dezala.
- Nagusiya* Arkumiaren lapurreta progatuko det. Neroni naiz testigu.
- Eskribaua* Iñor ezin liteke izan testigu bere gauzan.
- Nagusiya* Bai besterik ez danian.
- Eskribaua* Ez.
- Nagusiya* Bai.
- Eskribaua* Ez.
- Nagusiya* Bai.
- Eskribaua* Ez.
- Nagusiya* Bai.
- Alkatia* Ixooooo (*zintzarriya indarrarekin dabilela*).
Kulpagarri deritzayonak zerbait argi emango ditu.

Nagusiya Ori da. Begiratu besterik ez du: orren arpegiyak berak esaten du lapurra ta gaixtua dala.

Eskribaua Poliki gero emten itza oyekin!
Nagusiya Biyok ere alkarren antza badezute.

Eskribaua Zu izango zera lapurra.
Nagusiya Zu aundigua.
Eskribaua Zu.
Nagusiya Zu.
Eskribaua Zu.
Nagusiya Zu.

Alkatia ¡Eee!! Ixooooo!! (*berriz ere zintzarriyarekin*) Aguazilla; lenbizi alborotatzen aste'ana, itzalera eraman. Tira, atoz onara (*Antoni, bañon Anton ez da mogitzen.*) Arrima; ez al dezu aitzen? Aixkiria, nola dezu izena?

Anton Bee. (*Beadia egin biar du.*)
Nagusiya Gezurra. Anton du izena.
Alkatia Anton ala Be ez du importik. Konta nazu. Egiya al da jauna onen arkumiak gordetzen dituzula?

Anton Beeee (*geruago ta beadi gogorrago ta luziago.*)
Alkatia Zer?
Anton Beeeee.

Nagusiya Orain lelo ta gor papela egin
nai al dek?

Alkatia Jauna oni falta al zaizka eun
da ogei arkume?

Anton Beeeeeeee.

Alkatia Nundik ekarri dezu izkera
berriya ori? Egiya al da
nagusiyak zu ikusi zaitubela
arkumiak iltzen?

Anton Beeeeeeeeee.

Alkatia Zer esan nai du onek? Bai al
dakizu zeñen aurrian zauden
orrela agertzeko?

Anton Beeeeeeeeeeeeee.

Eskribaua Onek esan nai dubena da,
justiziya eskatzera datorrela
eta nik proгатuko det
nagusiyak buruban eman
dizkan kolpiak zentzua itzuli
azi diyotela, eta legez dago
illa, zergatik animako izate
moduak faltatu zaizkan, eta
ori da okerrago gorputz bat
iltzia baño. Biziya kendu diyo,
zergatik kendu dizkan
irabazteko moduak, eta il biar
baldin bada gizon bat arkume
batzubengatik, nik eskatzen
det gizona orrela iltzen
dubenarentzat lepoko pena.

Alkatia Nagusi jauna, txit gaizki ikusten det zure auzia.

Nagusiya Gaizki?

Alkatia Ez al da ezer alkatia? Justiziya zure eskutik egin, eta jotzia basta etzala buruban jo?

Nagusiya Batek arrabiyarekin ez da konturatzen nun jotzen duben!

Alkatia Kondenatuba ateratzen zera. ¡Gizona estaduba ortan utzi illa bañon okerrago!

Eskribaua ¡Ederki alkate jauna! Badegu *rerum confitentem*.

Nagusiya Zer konfite ta konfitero! O etsayak eraman biar dute o pagatu biar dizkit ardiyak.

Alkatia Ez emen itzikan atera. Zuk pagatuko dituzu gastubak eta gañera sendatzeko biar dituben erremedio guztiak, eta ezkerak arakiñaren agintari zu zerala eta zuregatik ematen nautela aragi ezurrik gabia, bestela onezkero agindu nuben txitua bezela itotzeko. Eta Anton gizarajua lenbailen sendatzeko bidian jarri.

Nagusiya *Apelatu* egingo det.

Alkatia *Pelatuko* zaitu eskribauak
seta orrekin segitu nai
badezu.

Nagusiya Arrapatuko zaitut, tunantia!
(*Anton* *meatzatzen* eta
aferatzen da.)

IRUDITEGI ZORTZIGARRENA

VIII

LENGUAK, NAGUSIYA EZ BESTE
GUZTIYAK

Eskribaua Tira, Anton, agurmenak egin
alkate jaunari eta eskerrak
eman.

Anton Bee... Bee... Bee...

Alkatia Eskribaua, kuidatu gizarajua
ortzaz ia erremediorik ote
duben.

Eskribaua Nere kontu. Nagusiya
boltsillutik.

IRUDITEGI BEDERATZIGARRENA

IX

ANTON ETA ESKRIBAUUA. (*Keraldia.*)

Eskribaua Aixkidia, etzaitut txarretik libratu! Nik uzten bazaitut, lepotik soka jarrita artzen du gizona pisura. Orain nai det ikusi nola portatzen zeran zu.

Anton Bee...

Eskribaua Bai, ederki egin dezue papela. (*Alde guztietara begidaka*)
Iñork ez gaitu ikusten. Ia bota diruba.

Anton Beee.

Eskribaua Ba, ba, utzi zazu tontakeiyya ori eta agindu nazun bezeli ekatzu doblia.

Anton Bee, beee.

Eskribaua Zer? Nitzaz burlatzen zera?

Anton Bee, beee, beeee.

Eskribaua Ori ez, arranua, ilko at, lapurra.
(*Segika ta joka esku-makillarekin.*)

Anton Ai, ai, aiii! Ez al da jenderik laguntzeko?

IRUDITEGI AMARGARRENA

X

(Sartzen dira presaka Alkatia, Nagusiya, Aguazilla eta Artzayak, eta guztiyak esaten dute:)

Guztiyak ¿Zer, da, zer da?
Eskribaua Ijitua onek auzia irabazi eta feztit nai pagatu.

Alkatia Zeñek esaten dizu ori zuri?
Eskribaua Berak. (*Presaka batere kontugabetu gabe.*)

Alkatia Ez al da bada mutuba?
Eskribaua Ez jauna.
Nagusiya Alkate jauna, egiñak ez du baliyo.

Alkatia Zer gertatu da bada emen?
Anton Eskribauari pagatu berak egin duben saltsa bat beste batekin.

Alkatia Tramposo bati beste aundiyagua?

Anton Ba jauna.

Alkatia Bañan nola?
Anton Berak esan zian bedorrek esaten zian guztiari *Bee* erantzuteko, eta berari beste *Bee* batekin pagatu diyot zor diotana.

Alkatia Bai e? Eta justiziyaz orrela burlatu? Aguazilla. (*deika.*)

Aguazilla Jauna.

Alkatia Eskribaua eta Anton artzaya, giltzapian sartu beriala lotuta.

Aguazilla Ondo da. (*Lotzen ditu eta eramaterakuan erraten du jendiari:*) Bat eta beste peste.

IRUDITEGI AMAIKAGARRENA

XI

ALKATIA, NAGUSIYA ETA ARTZAYAK

Alkatia Nagusiya, egingo da justiziya. Biyak kartzelan egongo dira Eskribauak egun da ogei arkumeak pagatu arte, eta beti gogoan iruki guztiak, nola gaizki dabillenak gaizki bukatzen duben.

Nagusiya Biba alkate jauna!

Guztiyak Bibaaaaa!

gaur guri ematia.

*(Artzayak eta beste guztiak juten dira
berriz mendiyan gora kantatzen danboliñaren
lengo doñuan.)*

Beti umore onarekin
emen gera artzayak
gora bera irrintzika (*ojuba*)
menditik guztiak.
Dantzatu zagun bada
utzirik kaikubak,
neskatxa bana artuta (*ojuba*)
guazemak, mutillak.

*(Burtina jeisten da poliki poliki, ayek
goyetan agertziagatik.)*

BUKAERA